

Ἡλίας Σβέρκος*

DASTILIUS: ENA GENTILICIUM «ΦΑΝΤΑΣΜΑ;» ΣΕ ΛΑΤΙΝΙΚΗ ΕΠΙΓΡΑΦΗ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΣΤΟΒΟΥΣ (ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ)**

Μεταξὺ τῶν ἐνεπίγραφων μνημείων ποὺ βρέθηκαν στοὺς Στόβους (Μακεδονία) κατὰ τὸ ἔτος 1932 ἀνήκει καὶ μία ὀρθογώνια μαρμάρινη πλάκα, ἡ ὁποία στὴν κύρια ὄψη της, ὅπου ἐπτάστιχη λατινικὴ ἐπιγραφή, φέρει πλαισίωση μὲ ταινία καὶ κοιλόκυρτο κυμάτιο. Φωτογραφία τοῦ μνημείου καθὼς καὶ μεταγραφή τοῦ κειμένου σὲ κεφαλαιογράμματη γραφή δημοσιεύθηκε ἀπὸ τὸν Jozo Petrović στὰ χρονικὰ τῶν ἀνασκαφῶν στὸ περιοδικό *Starinar* ser. III¹, ἐνῶ σὲ μικρογράμματη γραφή δίδεται τὸ κείμενο ἀπὸ τὸν Nicola Vulić στὸ *Spomenik* 75 (1933) 23-24 ἀρ. 45 (εἰκ. 1)². Ἡ βελτιωμένη μορφή τοῦ κειμένου, ὅπως παρατίθεται στὴ συλλογὴ τῶν Anna et Jaro Šašel, *Inscriptiones Latinae quae in Iugoslavia inter annos MCMII et MCMXL repertae et editae sunt (=ILJ)*, Situla 25, Ljubljana 1986, ἀρ. 1255 ἔχει ὡς ἐξῆς:

*Ἐπίκουρος Καθηγητὴς Ρωμαϊκῆς Ἱστορίας στὸ Τμῆμα Ἱστορίας τοῦ Ἰονίου Πανεπιστημίου.

**Χρήσιμες ὑποδείξεις ὀφείλω στοὺς Καθηγητὲς R. Haensch (Μόναχο) καὶ Γ. Σουρῆ (Θεσσαλονίκη), στὶς Δρ. Β. Ἀλλαμανῆ-Σουρῆ (Θεσσαλονίκη), Λ. Γαϊτάνου (Χαϊδελεβέργη), Σ. Ζουμπάκη (Ἀθήνα) καὶ στὴν ἐρευνήτρια Κ. Κρητικάκου (Ἀθήνα). Γιὰ παραπομπὲς στὶς ἐπιγραφὲς χρησιμοποιοῦνται οἱ συντομογραφίαι τοῦ *Supplementum Epigraphicum Graecum (SEG)*.

1. Petrović 1934, 180 ἀρ. IV καὶ 181 εἰκ. 16.

2. Ἡ μοναδικὴ διαφορὰ τοῦ κειμένου τοῦ Vulić ἔγκειται στὴν ἀνάγνωση τοῦ στ. 1 (βλ. κριτικὸ ὑπόμνημα) καθὼς καὶ στὴν παράλειψη τῶν κισσόφυλλων στοὺς στ. 3, 5, 7 ποὺ σημειώνει ὁ Petrović (βλ. κατ.).

2^{ος}/3^{ος} αι. μ.Χ.

Dastilīae
Luciliae
C. Valerius
4 Lucanus
uxori suae
memoriae
causa fecit

Εικ. 1

1. Dastlia, Petrović· Dastilia, Vulić [με παραπομπή στην έπιγραφή *Spomnik 71* (1931) 231 (βλ. κατ.)].

Ακολουθώντας την έκδοση τών Vulić και Šašel, τὸ σύνολο τῆς έρευνας δέχεται ὅτι ἡ νεκρή, στὴ μνήμη τῆς ὁποίας ἀνήγειρε τὸ μνημεῖο ὁ C(aius) Valerius Lucanus, φέρει τὸ ὄνομα Dastilia Lucilia³. Σχετικὰ μάλιστα μετὸ gentilicium Dastilius σημειώνεται ὅτι ἀπαντᾷ ἀποκλειστικὰ στὴ Μακεδονία⁴. Ἄν καὶ αὐτοψία τοῦ λίθου δὲν κατέστη δυνατή, ὅπως προκύπτει ἀπὸ τὴ φωτογραφία ποὺ δημοσιεύουν οἱ Petrović καὶ Vulić, ἡ μαρμάρινη πλάκα εἶναι ἀκρωτηριασμένη καὶ ἀποτελεῖται ἀπὸ τέσσερα συνανήκοντα τμήματα. Λεῖπει ἡ ἄνω δεξιὰ καὶ μεγάλο τμῆμα τῆς κάτω ἀριστερῆς

3. Γιὰ τὰ πρόσωπα βλ. Papazoglou 1986b, 232 ἄρ. 12, 233 ἄρ. 48, 235· Σβέρκος 2000, 202, 212, 215· Tataki 2006, 202 ἄρ. 184, 293 ἄρ. 308, 430 ἄρ. 634 (77).

4. Βλ. σημ. 3· Solin-Salomies 1994, 66· Salomies 1996, 117 σημ. 31.

πλευρᾶς της καθὼς και ἡ βάση της. Τὸ γεγονός αὐτὸ καθιστᾶ δυσανάγνωστο τὸ πέρασ τοῦ πρώτου στίχου στὸν ὁποῖο σώζεται, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τοῦ ὀνόματος (DAST...), ἡ κατάληξη Α. Ἀπὸ τὰ λοιπὰ γράμματα διακρίνεται ἡ κάτω ἀπόληξη τοῦ Ι πρὶν τὸ Α, ἐνῶ τὸ Ε τῆς κατάληξης τῆς δοτικῆς θὰ πρέπει νὰ ἦταν μικρότερο και χαραγμένο ὑψηλότερα σὲ σχέση μὲ τὰ λοιπὰ γράμματα, ὅπως συμβαίνει μὲ τὸ γράμμα V τῆς κατάληξης τοῦ ὀνόματος Valerius (στ. 3)⁵. Μὲ βάση τὰ σωζόμενα ἴχνη τῶν γραμμάτων τὸ κείμενο θὰ πρέπει νὰ ἀποκατασταθεῖ ὡς ἐξῆς: Dast[.]ia[e] | Luciliae | C. ☉ Valerius | Lucanus ☉ || uxori ☉ suae | memoriae | causa ☉ fecit ☉.

Ἀπὸ τὴν ἀποκατάσταση ποὺ προτείνεται ἀνωτέρω, προκύπτει ὅτι ἡ συμπλήρωση Dastilia εἶναι προβληματικὴ και τὸ gentilicium Dastilius, τὴν ὑπαρξὴ τοῦ ὁποῖου γνωρίζουμε μόνον ἀπὸ τὴν ἀνωτέρω ἐπιγραφή, ἀποτελεῖ μᾶλλον «φάντασμα». Περισσότερο πιθανὴ φαίνεται ἡ συμπλήρωση Dast[id]ia. Τὸ μεσοσαπικῆς προέλευσης gentilicium Dastidius⁶ μαρτυρεῖται τόσο στὴ Μακεδονία και μάλιστα στὴν περιοχὴ τῆς ἀνατολικῆς Παιονίας, ὅπου τοποθετοῦνται και οἱ Στόβοι, καθὼς και σὲ πόλεις τῆς Ἰταλίας. Εἰδικότερα, δύο ἐπιγραφὲς τεκμηριώνουν τὴν παρουσία τοῦ ὀνόματος στὴν περιοχὴ τῆς ἀνατολικῆς Παιονίας. Ἡ πρώτη προέρχεται ἀπὸ τὸ χωριὸ Vataša, νότια ἀπὸ τὸ Kavadarci, δημοσιεύθηκε γιὰ πρώτη φορὰ ἀπὸ τὸν N. Vulić και χρονολογεῖται μετὰ τὸ 212 μ.Χ. Σύμφωνα μὲ τὴν περιγραφή τοῦ Vulić πρόκειται γιὰ «Grabplatte (0,79· 1,26 m) mit zwei Personen in einer Nische», τὴν ὁποία ἡ [A]ῦρηλία Πρόκλα ἀνήγειρε στὸ σύζυγό της Αὐ[ρῆ]λιο Δαστίδιο⁷. Τὸ nomen Δαστίδιος χρησιμοποιεῖται βέβαια ἐδῶ στὴ θέση τοῦ

5. Ἡ ἀνάγνωσις τοῦ Vulić, Dastidia, δὲν συμφωνεῖ μὲ τὴ δοτικὴ Luciliae στὴν ὁποία ἀναγράφεται τὸ cognomen τῆς νεκρῆς στὸν ἐπόμενο στίχο. Νὰ σημειωθεῖ ἐπίσης ὅτι δὲν μπορεῖ νὰ ἐξακριβωθεῖ ἐὰν τὰ ἴχνη ποὺ διακρίνονται στὴ φωτογραφία πρὶν ἀπὸ τὸ γράμμα Ι ἀνήκουν στὸ κάτω τμήμα τῆς σφενδόνης τοῦ D.

6. Schulze 1991, 39 σημ. 1 (σύνδεσις μὲ τὸ ἰλλυρικῆς πιθανότατα προέλευσης ὄνομα Dasto), 437· *TLL Onomasticon* III, s.v. Πρβλ. Krahe 1929, 38 (μεταξὺ τῶν ἰλλυρικῶν ὀνομάτων)· βλ. ἐπίσης Schulten 1903, 254 σημ. 1· Mayer 1952, 55-56· Parlangeli 1960, 296· Silvestrini 1990, 258 και 263 σημ. 11. Πρβλ. Deniaux 2004, 396· 2006, 358 σημ. 42.

7. N. Vulić, *Spomenik* 71 (1931) 64 ἀρ. 138 και Vulić 1938, 21. Γιὰ τὰ πρόσωπα βλ. Σβέρκος 2000, 199, 214, 216· Tatakis 2006, 127 ἀρ. 89 (229) και 202 ἀρ. 183· *LGPN* IV, s.v. Δαστίδιος. Ἡ περιοχὴ τοῦ Kavadarci ἀνήκε πιθανότατα στὸ territorium τῶν Στόβων· βλ. Papazoglou 1986b, 229-231 και Papazoglou 1988, 317 σημ. 56.

cognomen. Τὸ φαινόμενο αὐτό, ἢ χρήση δηλαδή τῶν ρωμαϊκῶν ὀνομάτων γένους ὡς προσωπικῶν, εἶναι γνωστὸ τόσο ἀπὸ τὴ Μακεδονία, ὅσο καὶ ἀπὸ ἄλλες περιοχὲς τοῦ ἑλληνικοῦ κόσμου. Σύμφωνα μὲ τὴν F. Papazoglou ὀφείλεται –κατὰ τὴν πρῶμη τουλάχιστον αὐτοκρατορικὴ ἐποχὴ– στοὺς μικτοὺς γάμους μεταξὺ Ρωμαίων πολιτῶν καὶ προσώπων ποὺ δὲν διέθεταν τὸ *ius conubii*⁸, καὶ ὅπως ὅποτε εἶναι ἐνδεικτικὸ τῆς υἰοθέτησης ἀπὸ μὴ Ρωμαίους πολῖτες (*peregrini*) τῶν ὀνομάτων ποὺ χρησιμοποιοῦν οἱ *cives Romani* τῆς περιοχῆς⁹.

Ἡ δευτέρη ἐπιγραφή προέρχεται ἀπὸ τὸ Tremnik, 20 περίπου χλμ. νοτιοανατολικά τῶν Στόβων¹⁰ καὶ δημοσιεύθηκε γιὰ πρώτη φορὰ (μὲ σχεδιαστικὴ ἀπόδοση τοῦ μνημείου καὶ τῆς ἐπιγραφῆς) ἐπίσης ἀπὸ τὸ N. Vulić (εἰκ. 2). Ἄν καὶ τὸ μνημεῖο περιγράφεται ὡς «Viereckige Marmorsäule», ἀπὸ τὸ σχέδιο καὶ τὶς διαστάσεις του (1,20 X 0,69 X 0,45) φαίνεται ὅτι πρόκειται γιὰ ἐπιτύμβιο βωμό¹¹. Μὲ βάση τὸ ἀπόγραφο τοῦ Vulić τὸ κείμενο τῆς ἐπιγραφῆς μπορεῖ νὰ ἀποκατασταθεῖ ὡς ἑξῆς:

Vulić, *Spomenik* 71 (1931) 98 ἀρ. 231 + σελ. 245· Vulić 1938, 20· Juhel et al. 2007, 170 ἀρ. 2· *SEG* LVII 604 (1). Πρβλ. Salomies 1996, 117 σημ. 31· Σβέρκος 2000, 202, 214, 216· *LGPN* IV, s.v. Δαμόνικος (2), Σωσιπάτρα (9)· Tatakis 2006, 202, ἀρ. 183 (1), 397 ἀρ. 566 (6).

8. Papazoglou 1986a, 431-436· Hatzopoulos-Loukopoulou 1996, 341-342· Rizakis 1996, 22 σημ. 42· Σβέρκος 2000, 140-142 (μὲ παραδείγματα ἀπὸ τὴν Ἄνω Μακεδονία).

9. Πρβλ. τὶς παρατηρήσεις τοῦ O. Salomies 2001, 151-152.

10. Τμῆμα τῆς ἔρευνας ταυτίζει τὸν ἀρχαιολογικὸ χῶρο στὸ Tremnik μὲ τὴν Ἀντιγόνηα· βλ. Papazoglou 1988, 323-326. Γιὰ τὶς ἀρχαιότητες ἀπὸ τὴν περιοχή Vulić 1938, 3-4, 20-21· *Spomenik* 98 (1941-1948) 107 ἀρ. 230-232· Papazoglou 1988, 324 σημ. 113· Juhel et al. 2007, 170-172 + *SEG* LVII 603-604.

11. Πρβλ. Ἀδάμ-Βελένη 2002, πίν. 12.

Εικ. 2

Δαστι(δ)ία^v Σω-
^vσιπάτρα^v τῆ
^vμόνη καλῆ
 4 ^vκαὶ φιλ(ά)νδρω
^vΣεξ· Δαμόνει-
^vος^v ὁ ἀνὴρ καὶ
^vἑαυτῶ^v ζῶν^{vv}
 vacat

1. Δαστιδία, Vulić 1931 (ΔΑΚΤΙΛΙΑ τὸ σχέδιο), Juhel et al. 2007 (μὲ τὴ σημείωση: «The letters on stone seem to like Δαστιλία (absent from LGPN IV). However, due to analogy with the late stele from Vatasia in ancient Paionia commemorating Αὐρή[λι]ος Δαστίδιος (*Spomenik SKA* (1931) p. 64, no. 138), we follow Vulić suggesting the form Δαστιδία, also absent from LGPN IV»), Tataki· Δαστιλία, Vulić 1938, Salomies· ||3. συμπλήρωμα H+K || 4. καὶ Φιλάνδρω, Vulić, Juhel et al.: καὶ φιλάνδρω, *SEG* (βλ. καὶ σημ. 13). Νὰ σημειωθεῖ ὅτι στὸ σχέδιο τοῦ Vulić δίνεται ἡ ἀνάγνωσις ΦΙΛΑΝΔΡΩ¹² || 6. Συμπλήρωμα N+H.

12. Ἡ σύγχυσις ἐκ μέρους τοῦ χαρακτῆ τῶν γωνιωδῶν γραμμάτων Α, Δ καὶ Λ ἀποτελεῖ σύνηθες φαινόμενο στὶς ἐπιγραφές: βλ. π.χ. Θεσσαλονίκη: *IG X 2.1 515* στ.1 = Ἀδάμ-Βελένη 2002, 176 ἀρ. 121 (πίν. 80): ΑΙΔΙΑ = Αἰ(λ)ία· *IG X 2.1 516* στ. 2 = Ἀδάμ-Βελένη 2002, 189 ἀρ. 161 (πίν. 96): ΠΕΛΙΟΝ = πε(δ)ίον· *IG X 2.1 734* στ. 1/2: ΣΕ|ΚΟΥΝΔΛ = Σε|κοῦνδ(α)· *IG X 2.1 819B* στ. 5 = Ἀδάμ-Βελένη 2002, 175 ἀρ. 117B (πίν. 78): ΕΛΙΩΝ = ε(ἰδ)ίων· *IG X 2.1 822* = Ἀδάμ-Βελένη 2002, 177-178 ἀρ. 126 (πίν. 82): ΚΛΑΥΛΙΟΣ = Κλαύ(δ)ιος· *SEG L 639* στ. 1: ΛΙΛΙΑ = (Α)ίλια. Βέρροια: *I.Beroia 373* στ. 1: ΣΠΕΛΙΟΣ = Σπέ(δ)ιος· 89 στ. 11: ΑΙΛΙΑΣ = Αἰλί(α)ς· 257 στ. 2: ΦΟΙΒΙΑΝΗ = Φοιβι(α)νή· *I.Leukopetra 19* στ. 6: ΑΙΛΙΑΣ = Αἰ(λ)ίας· 34: ΛΙΛΙΑ = (Α)ίλι(α) (στ. 1), ΙΝΛ = ἴν(α) (στ. 5)· 91

Σύμφωνα με την ἐπιγραφή, τὸ μνημεῖο ἀνήγειρε ὁ Σέξ. Δαμόνεικος κατὰ τὴ διάρκεια τῆς ζωῆς του γιὰ τὸν ἐνταφιασμό τῆς συζύγου του Δαστιδίας Σωσιπάτρας, τὴν ὁποία χαρακτηρίζει ὡς *μόνη καλὴ καὶ φίλανδρον*¹³, καθὼς καὶ γιὰ τὸν μελλοντικό του ἐνταφιασμό. Μὲ βάση τὸ σχῆμα τῶν γραμμάτων, ὅπως αὐτὸ ἀποδίδεται στὸ σχέδιο τοῦ Vulić, ἡ ἐπιγραφή χρονολογεῖται πιθανότατα στὸ 2^ο αἰ. μ.Χ.¹⁴.

Ἡ πρωϊότερη ὥστόσο μαρτυρία γιὰ τὴν παρουσία τῶν Dastidii στὴν ἐπαρχία τῆς Μακεδονίας προέρχεται ἀπὸ τὴν ἰδρυθεῖσα τὸ 44 π.Χ. ρωμαϊκὴ ἀποικία τοῦ Βουθρωτοῦ: Σὲ μία σειρά νομισμάτων ποὺ χρονολογοῦνται στὴν περίοδο τῆς Β΄ Τριανδρίας, ἀναγράφεται τὸ ὄνομα τοῦ *duumvir q(uaestor) a(erarii) P(ublius) Dastidius*

στ. 2/3: ΔΥΡΗΑΙ/Α = ⟨Α⟩ὺρη⟨λ⟩ί|α. Ἀλκομεναί: *IG X 2.2 351*: ΜΕΣΤΥΛΛΣ = Μεστυλ(α)ς. Ἐπιπλέον, ἡ διάκριση Α, Δ καὶ Λ καθίσταται δύσκολη καὶ κατὰ τὴν ἔκδοση τῶν ἐπιγραφῶν· βλ. π.χ. *IG X 2.1 382* στ. 1/2: *Λικε|τία* ἀντὶ *Δικε|τία* [πρβλ. Tataki 2006, 204 ἀρ. 191, 369 ἀρ. 496 (1)]. *Spomenik 98* (1941-1948) 66 ἀρ. 138 [πρβλ. Σβέρκος 2000, 180, Tataki 2006, 292 ἀρ. 307] Λουκιδία, ἀντὶ Λουκιλία, *lap. καὶ LGPN IV, s.v. (3)*. Ἀμφιβολίες ὡς πρὸς τὴν ὀρθότητά της ἐγείρει καὶ ἡ ἀνάγνωση τοῦ ὀνόματος τῆς ἀναθέτριας στὴν ἐπιτύμβια ἐπιγραφή ἀπὸ τὸ Smilončič/Παιονία, *Spomenik 98* (1941-1948) 32 ἀρ. 78: [Γ]ουλία Λουκιδία [πρβλ. Σβέρκος 2000, 205, 215· Tataki 2006, 261 ἀρ. 281(47) καὶ 292 ἀρ. 307]. Μὲ ἐξάιρεση μία ἐπιγραφή ἀπὸ τὴν Πομπηία, ὅπου πιθανόν ἀναφέρεται τὸ ὄνομα Lucidia (*CIL IV 8627b*: Lucidae?), τὸ ὄνομα Lucidius/a δὲν τεκμηριώνεται μὲ ἄλλα παραδείγματα. Στὸ πλαίσιο αὐτὸ πιθανότερη φαίνεται ἡ ἀνάγνωση [Γ]ουλία Λουκι(λ)ία· γιὰ τὴ χρήση τοῦ ὀνόματος ὡς cognomen, *LGPN IV, s.v. + SEG LI 896 + LV 689*.

13. Γιὰ τὴν ἔκφραση *μόνη καλὴ καὶ φίλανδρος* πρβλ. *CIL VI 27246 = IGUR 972*: *Μαρκία μόνη καλὴ καὶ σεμνὴ καὶ πρὸ πάντων σοφὴ. SEG XVII 468 = IGUR 338*: *ἀγαθὴ καὶ ἀσύνκριτος καὶ μόνη φίλανδρος καὶ φιλάνθρωπος. IG XIV 1634 = IGUR 565*: *μόνη σώφρων καὶ φίλανδρος*. Γιὰ τὴ χρήση τοῦ ἐπιθέτου *φίλανδρος* καὶ τὴν προβολὴ τῆς φιλανδρίας στὶς ἐπιτύμβιες ἐπιγραφές ἀπὸ τὴ Μακεδονία βλ. *EAM 54* (Κοζάνη/Ελίμεια, β΄ μισὸ 2^{ου} αἰ. μ.Χ.), 130 (Πύργοι/Εορδαία, 2^{ου}/3^{ου} αἰ.), 201 (Πεντάβρυσος/Ορεστίς, α΄ μισὸ 3^{ου} αἰ. μ.Χ.) καὶ *IG X 2.1 903* (Θεσσαλονίκη, 2^{ου}/3^{ου} αἰ.). Γιὰ τὴ σημασία τοῦ ἐπιθέτου *μόνος/ἡ* στὶς ἀνωτέρω περιπτώσεις βλ. Voutiras 1995, 72 σημ. 62 (μὲ βιβλιογραφία).

14. Γιὰ τὸ σχῆμα τῶν γραμμάτων τῶν χρονολογημένων ἐπιγραφῶν τῆς Ἄνω Μακεδονίας βλ. Düll 1977, 31-34.

μαζί με εκείνο του L(ucius) Cornelius¹⁵. Κάποιος P(ublius) Dastidius P(ubli) f(ilius) Ouf(entina) Rufus αναφέρεται επίσης σε μία αποσπασματικά σωζόμενη επιγραφή (τέλη ρεπουμπλικανικής/ἀρχαῖς αυτοκρατορικής ἐποχῆς), τὸ περιεχόμενο τῆς ὁποίας ἀφορᾷ σε δωρεὰ τῶν μελῶν κάποιου συλλόγου (collegium)¹⁶. Μὲ ἐξαιρέση τοὺς P. Dastidius Rufus, ὁ ὁποῖος εἶναι ingenuus, ἐγγεγραμμένος στὴ φυλὴ Ouf(entina) καὶ τὸν praef(ectus) i(ure) d(icundo) Q(uintus) Caecilius L(uci) n(epos) [—]ibius (στ. 5)¹⁷, τὰ λοιπὰ πρόσωπα εἶναι ἀπελεύθεροι. Ἡ Élisabeth Deniaux, ἡ ὁποία ἐξέδωσε τὴν ἐπιγραφή καὶ ἐπανειλημμένα ἀσχολήθηκε μὲ τὴν ἐρμηνεία τῆς, ταυτίζει τὸν P. Dastidius Rufus μὲ τὸν ἀναφερόμενο στὰ νομίσματα P. Dastidius καὶ προτείνει τὴ συμπλήρωση –μετὰ τὸ cognomen Rufus– *pr[ae]f(ecto)*] (στ. 4), τίτλος ὁ ὁποῖος, ἂν καὶ μαρτυρεῖται σπανιότερα σὲ σύγκριση μὲ ἐκείνον τοῦ praef(ectus) i(ure) d(icundo), δηλώνει ἓνα προηγούμενο –σὲ σχέση μὲ τὴ θυανδρία– στάδιο στὴν καριέρα τοῦ ἀξιωματοῦχου τῆς ἀποικίας¹⁸. Ἐπιφυλακτικότερη στάση ὡς πρὸς τὴ συμπλήρωση τοῦ κειμένου καὶ συνεπῶς καὶ ὡς πρὸς τὴν ιδιότητα τοῦ P. Dastidius Rufus τηροῦν οἱ U. Ehmig καὶ R. Haensch. Ὑπογραμμίζουν ὡστόσο ὅτι ἐξαιτίας τῆς σπανιότητος τοῦ ὀνόματος, τῆς χρονολόγησής τῆς ἐπιγραφῆς καὶ τῆς δράσης τοῦ P. Dastidius Rufus, ὑπάρχει κάποια συγγενικὴ σχέση μὲ τὸ γνωστὸ μὲσω τῆς νομισματοκοπίας τοῦ P. Dastidius¹⁹.

15. Imhoof-Blümer 1883, 139 ἀρ. 30. *RPC* I, ἀρ. 1378 (πίν. 70). Ἡ Deniaux 2004, 393-394 καὶ 2006, 358, ἀποδίδει τὸν τίτλο «*Invir q.a.*» ὡς *duovir quinquennalis*. Γιὰ τὴν ἀπόδοσή του ὡς *duovir q(uaestor) a(erari)* βλ. Hansen 2011, 89, 91, 98-99 σημ. 40 (μὲ τὴ σχετικὴ βιβλιογραφία).

16. Deniaux 2004, 391-397 = *Ann.épigr.* 2004, 1341· Deniaux 2005, 507-515 = *Ann.épigr.* 2005, 1405· Deniaux 2006, 353-367 (πρβλ. *Ann.épigr.* 2006, 1353)· Deniaux 2007b, 35-36· Anamali-Ceka-Deniaux 2009, 209-210 Annexe no. 2. Γιὰ τὴν ἐπιγραφή βλ. ἐπίσης Deniaux 2009, 147-148· Cristofori 2010, 146-152· Hansen 2011, 90-91 καὶ κατ. σημ. 19.

17. Ἡ ἀνάγνωσις τοῦ cognomen ὡς [Sos]ibius εἶναι κατὰ τὴν ἄποψή μου προβληματικὴ [πρβλ. καὶ Ehmig-Haensch (σημ. 19)]. Στὴ φωτογραφία ποὺ δημοσιεύει ἡ Deniaux 2006, 366-367, μετὰ τὴ *filatio* διακρίνεται μία πλάγια κεραία, πιθανότατα γράμματος V, ἀκολουθοῦν δύο πιθανὸν γράμματα καὶ ἡ κατάληξις –IBIO (=V..IBIO?).

18. Deniaux 2004, 393-394· 2006, 358· 2007b, 36. Βλ. ἐπίσης Hansen 2011, 90-91.

19. Ehmig-Haensch 2012, 593-597 LIA 250.

Ἡ ταύτιση τῶν δύο προσώπων –καὶ γιὰ τοὺς λόγους ποὺ σημειώνει ἡ προηγούμενη ἔρευνα– εἶναι, κατὰ τὴ γνώμη μου, ἀρκετὰ πιθανή. Ἐπιπλέον, ἡ συντομογραφημένη μορφή τοῦ ὀνόματος καὶ εἰδικότερα ἡ παράλειψη τοῦ *cognomen* τῶν ἀξιοματούχων ποὺ μαρτυροῦνται στὰ νομίσματα ἀποτελεῖ σύνθετες φαινόμενα²⁰, ἐνῶ κατὰ τὴν περίοδο αὐτὴ ἐντοπίζεται ἀρκετὰ συχνὰ καὶ στὶς γραμματειακὲς πηγές²¹. Ἀνεξάρτητα πάντως ἀπὸ τὴ συμπλήρωση ποὺ προτείνει κανεὶς μετὰ τὸ ὄνομα τοῦ *P(ublius) Dastidius P(ubli) f(ilius) Ouf(entina) Rufus*, τόσο αὐτὸς ὅσο καὶ ὁ *praef(ectus) i(ure) d(icundo) Q. Caecilius L. n. [—]ibius* φαίνεται νὰ κατέχουν στὴν ἐπιγραφή τὴ θέση τῶν ἐπώνυμων ἀξιοματούχων τῆς ἀποικίας, ἀντικαθιστώντας κατ’ αὐτὸ τὸν τρόπο –γιὰ λόγους ποὺ δὲν μποροῦν νὰ διευκρινισθοῦν– τοὺς δυνάμδρους (*duumviri*)²².

Οἱ λοιπὲς μαρτυρίες ποὺ τεκμηριώνουν τὴν παρουσία καὶ τὴ δράση τῆς *gens Dastidia* προέρχονται ἀπὸ τὴν Ἰταλία. Σὲ κατάλογο πραιτωριανῶν ἀπὸ τὴ Ρώμη ποὺ χρονολογεῖται γύρω στὰ 184/185 μ.Χ. ἀναφέρεται κάποιος *eq(ues) L(ucius) Dastidius Priscus* ὁ ὁποῖος κατάγεται πιθανότατα ἀπὸ τὴν πόλη *Asturica Augusta* τῆς Ἰσπανίας²³. Σύμφωνα μὲ ἐπιγραφή ἀπὸ τὸ Λανούιον (*Lanuvium/Λάτιον*) δύο μέλη τῆς οἰκογένειας, ἦτοι οἱ *[C.] Dastidius Sp. f. Apollinaris pro honore flamonii* καὶ ὁ γιὸς του *[?] Dastidius C. f. Celer pro honore ae[d(ilitatis)]* προσέφεραν 15 χιλιάδες σηστέριους γιὰ τὴν ἐπισκευὴ τοῦ βαλανείου τῆς πόλης²⁴. Κάποιος *L. Dastidius Amor* μαρτυρεῖται σὲ ἐπιτύμβια ἐπιγραφή ἀπὸ τὸ Τέανον Ἄπουλον

20. Βλ. π.χ. τὶς κοπὲς τοῦ *Q. Hortensius Hortalus* στὴ Μακεδονία, Κρεμύδη-Στισλιάνου 1996, 145-154 καὶ *Kremydi-Sicilianou* 1999, 61-76.

21. Γιὰ τὶς παραλλαγὲς στὸ σύστημα ὀνοματοθεσίας τῶν προσώπων στὰ ἔργα τοῦ Κικέρωνα βλ. *Axtell* 1915, 386-404 (κυρίως 388-390) καὶ *Adams* 1978, 145-166.

22. Βλ. σχετικὰ *Deniaux* 2007b, 35-36· *Hansen* 2011, 90-91.

23. *Ann. épigr.* 1933, 95 στ. 10: *eq(ues) L. Dastidius Priscus Asto(rica Augusta?)*. Βλ. σχετικὰ καὶ *Pitillas Salañer* 2004, 143, 145 σημ. 22, 150 ἀρ. 2 (μὲ βιβλιογραφία).

24. *CIL* XIV 2115 = *ILS* 6198 (2^{ος} αἰ. μ.Χ.): *[..] Dastidius C. f. Celer pro honore ae[d(ilitatis)] | [C.] Dastidius Sp. f. Apollinaris pater pro honor[e] | flamonii XS XV | in refectionem balinei intulerunt*. Γιὰ τὴν ἐπιγραφή βλ. *Wissowa* 1915, 7-8 σημ. 1· *Roos* 1930, 162· *Fagan* 2002, 260 ἀρ. 91 καὶ *Cerrone* 2009, 69. Γιὰ τὴ σημασία τοῦ ὄρου *bal(i)neum*, *Refuffat* 1991, 23.

(Teanum Apulum) τῆς Ἀπουλίας²⁵, ἐνῶ τὰ ὀνόματα τριῶν μέλῶν τῆς gens Dastidia ἀναγράφονται σὲ ἐπιτύμβια ἐπιγραφή τοῦ 2^{ου} αἰ. μ.Χ. ἀπὸ τὸ Κανύσιον (Canusium) ἐπίσης στὴν Ἀπουλία. Πρόκειται γιὰ τὴν Dastidia P. I. Nap(a)e, πιθανότατα μητέρα τῆς Dastidia T. f. Prisca (ἡ τελευταία πέθανε σὲ ἡλικία 15 ἐτῶν) καὶ τὸν ἀπελεύθερο A(ulus) Dastidius (mulieris) I(ibertus) Plocamus²⁶.

Ἄν καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν μέχρι τοῦδε γνωστῶν προσώπων ποὺ φέρουν τὸ gentilicium Dastidius εἶναι ιδιαίτερα μικρὸς, λόγῳ κυρίως τῆς χρονικῆς ἀπόστασης τῶν μαρτυριῶν ἢ μεταξὺ τους σύνδεση, ὅπως ἄλλωστε καὶ ἡ προσπάθεια νὰ ἐξακριβωθοῦν τὰ στάδια μετακίνησης κάποιων μελῶν τῆς gens πρὸς τὴ Μακεδονία, εἶναι δύσκολη²⁷. Θὰ πρέπει ὡστόσο νὰ σημειωθεῖ ὅτι παρὰ τὴν ποικιλία τῶν praenomina ποὺ φέρουν τὰ σχετικὰ πρόσωπα [C(aius) στὸ Λανούσιον, L(ucius) στὸ Τέανον Ἀπουλον καὶ τὴν Asturica Augusta, A(ulus), P(ublius) καὶ T(itus) στὸ Κανύσιον]²⁸, ἡ χρῆση τοῦ praenomen Publius στὸ Κανύσιον καὶ στὸ Βουθρωτὸν καθὼς ἐπίσης τὸ γεγονός ὅτι ὁ P. Dastidius P. f. Rufus τῆς ἐπιγραφῆς ἀπὸ τὸ Βουθρωτὸν εἶναι ἐγγεγραμμένος στὴ φυλὴ Oufentina, στὴν ὁποία ἀνήκουν μετὰ τὸ συμμαχικὸ πόλεμο οἱ πολῖτες τοῦ Canusium²⁹, καθιστᾷ πιθανό, κατὰ τὴ γνώμη μου, τὸ ἐνδεχόμενο νὰ κατάγεται καὶ αὐτὸς ἀπὸ τὴν ἴδια πόλη³⁰.

25. *CIL* IX 708 + p. 666 = Russi 1976, 112-114 ἀρ. 45. Μετὰ τὸ gentilicium τοῦ νεκροῦ ἀναφέρεται πιθανότατα ἡ filiatio· συνεπῶς ὁ 1^{ος} στίχος θὰ μπορούσε νὰ συμπληρωθεῖ ὡς ἐξῆς: L. Dastidius [L.? f.] | Amor ἢ L. Dastidius [L.? l.] | Amor· βλ. ἐπίσης Schulten 1903, 243 καὶ Musca 1966, 26.

26. Chelotti et al. 1990, 9-10 ἀρ. Add. 21 (M. Chelotti). Γιὰ τὰ πρόσωπα βλ. ἐπίσης Marangio 1995, 138 καὶ Chelotti 1990, 252 ἀρ. 52.

27. Γιὰ τὶς δυσκολίες ποὺ παρουσιάζει ἡ σύνδεση προσώπων μὲ τὸ ἴδιο –καὶ μάλιστα σπάνιο– gentilicium, τὰ ὁποῖα μαρτυροῦνται σὲ διαφορετικὲς πόλεις καὶ ἐπίσης σὲ διαφορετικὴ χρονικὴ περίοδο βλ. τὶς παρατηρήσεις τοῦ Salomies 2002, 146 καὶ 2007, 1278-1279.

28. Ἡ filiatio *Sp. f.* στὴν ἐπιγραφή ἀπὸ τὸ Lanuvium (σημ. 24) δηλώνει πιθανότατα τὸ ἐκτὸς γάμου τέκνο· βλ. Salomies 1987, 54-55· πρβλ. Buraselis 1996, 55-59.

29. Βλ. σχετικὰ Mommsen 1887, 104, 106· Kubitschek 1889, 39-40· Chr. Hülsen, «Canusium», *RE* III.2 (1899) 1502· Pani 1976, 128-129 καὶ πρόσφατα De Nicolò 2010, 337-340. Ἡ φυλὴ Oufentina τεκμηριώνεται ἀρκετὰ καλὰ στὶς πόλεις τῆς Regio XI (Transpadana), ὅπου ὡστόσο δὲν μαρτυροῦνται Dastidii· βλ. σχετικὰ Sartori 2010, 89-92.

30. Ὡς γνωστόν, οἱ πολῖτες τῆς ἀποικίας τοῦ Δυρραχίου, τὸ territorium τῆς ὁποίας ἐκτε-

Σ' αὐτὸ τὸ πλαίσιο θὰ ἦταν ἐλκυστική ἡ ὑπόθεση ὅτι ὁ P. Dastidius P. f. Rufus ἀνῆκε, ἂν ὄχι στὸν κύκλο τοῦ Κικέρωνα, σὲ ἐκεῖνον τοῦ στενοῦ του φίλου, Τίτου Πομπώνιου Ἀττικοῦ, ὁ ὁποῖος τουλάχιστον ἀπὸ τὸ 68 π.Χ. διέθετε κτηματική περιουσία καὶ διῆγε μεγάλο μέρος τῆς ζωῆς του στὸ Βουθρωτόν. Μέσω τῆς ἀλληλογραφίας τους εἶναι ἐξάλλου γνωστὸς καὶ ὁ ρόλος τῶν δύο ἀνδρῶν στὴν ἴδρυση (ἀπὸ ἀπελεύθερους καὶ μέλη τῆς πελατείας ἰσχυρῶν ἀνδρῶν τῆς Ρώμης) καὶ ὀργάνωση τῆς *colonia Iulia Buthrotum* τὸ 44 π.Χ.³¹. Τὸ Κανύσιον ἀποτελοῦσε σημαντικὸ σταθμὸ τῆς *via Appia* (μετέπειτα *via Traiana*), τοῦ δρόμου δηλαδὴ ποῦ ὀδηγοῦσε ἀπὸ τὴ Ρώμη στὸ Βρινδήσιον (*Brundisium*), ἀπὸ ὅπου μέσω τοῦ *στόματος τοῦ Ἰονίου Κόλπου* κατὰ τὸ Στράβωνα (VI.3.5), τῶν στενῶν δηλαδὴ τοῦ Ὀτράντο, ἐξασφαλιζόταν ἡ πρόσβαση στὴν Ἡπειρο καὶ τὴν Ἰλλυρία³². Ἀπὸ μία μάλιστα ἐπιστολὴ τοῦ Κικέρωνα (*ad Att.* I 13) προκύπτει ὅτι ἡ πόλη ὑπῆρξε σταθμὸς καὶ στὰ ταξίδια τοῦ Ἀττικοῦ καὶ ὅτι ὁ Ρωμαῖος ἱππέας διέθετε ἐκεῖ ἕναν κύκλο στενῶν φίλων. Ἡ ἐπιστολὴ φέρει ἡμερομηνία 25 Ἰανουαρίου τοῦ 61 π.Χ. καὶ ὁ ρήτορας καὶ πολιτικὸς βεβαιώνει τὸν Ἀττικὸ ὅτι παρέλαβε τρεῖς ἐπιστολές του,

νόταν ὡς τὴν σημερινὴ πόλη Elbasan, εἶναι ἐγγεγραμμένοι στὴ φυλὴ *Aemilia*: βλ. Deniaux 2006, 358, Anamali-Ceka-Deniaux 2009, σελ. 226 καὶ κυρίως Deniaux 2010, 65-70. Πρβλ. καὶ Ehming-Haensch 2012, σελ. 708. Στὴν ἴδια φυλὴ ἀνήκει καὶ ὁ T. Terentius T. f. Aquila σὲ ἐπιγραφή ἀπὸ τὴν Βύλλιδα [Anamali-Ceka-Deniaux, 2009, 149-150 ἀρ. 192 = Ehming-Haensch 2012, 482-483 ἀρ. LIA 198], ἐνῶ στις λοιπές ἐπιγραφές ἀπὸ τὴν Ἀλβανία μαρτυροῦνται οἱ φυλές *Falerna* [Anamali-Ceka-Deniaux, 2009, 99-100 ἀρ. 115 = Ehming-Haensch 2012, 287-288 ἀρ. LIA 112 (Δυρράχιον)] καὶ *Quirina* [Anamali-Ceka-Deniaux, 2009, 139-142 ἀρ. 178 = Ehming-Haensch 2012, 463-466 ἀρ. LIA 188 (Βύλλις)]. 31. Ἡ σχέση τῶν Κικέρωνα καὶ T. Πομπώνιου Ἀττικοῦ μὲ τὴν Ἡπειρο καὶ ἰδιαίτερα τὸ Βουθρωτόν [γιά τὰ ταξίδια τοῦ τελευταίου στὴν περιοχὴ βλ. ἡδὴ R. Feger, *RE Suppl.* VIII (1956) 506-515] ἀπασχόλησε σὲ μία σειρά μελετῶν τὴν É. Deniaux: βλ. Deniaux 1975, 283-296· 1987, 245-254· 1988, 147-151· 1993a, σποράδην· 1993b, 265-266 καὶ τὶς μελέτες τῆς ἰδίας στὴ σημ. 16. Πρβλ. Perlwitz 1992, 66-78 καὶ Hansen 2011, 89-92.

32. Γιὰ τὴ θέση τοῦ *Canusium* βλ. Chr. Hülsen, *RE* III.2 (1899) 1502. Γιὰ τὸ ρόλο τῶν στενῶν τοῦ Ὀτράντο στις μετακινήσεις ἀπὸ τὴν Ἰταλία πρὸς τὴν Ἀνατολή, Lamboley 1997, 195-202· Deniaux 2006, 347-348 σημ. 11-12 (μὲ τὴ σχετικὴ βιβλιογραφία) καὶ Deniaux 2007a, 290-291.

μία ἐκ τῶν ὁποίων τοῦ ἐνεχέρησε κάποιος στενὸς φίλος τοῦ τελευταίου ἀπὸ τὸ Canusium (I.13.1: alteram, quam mihi Canusinus tuus hospes reddidit)³³.

Ἐχει ἤδη ἐπισημανθεῖ στὴ σύγχρονη ἔρευνα ἡ σύνδεση ἀξιοματούχων τῆς colonia Iulia καὶ ἀπὸ τὸ 27 π.Χ. περίπου colonia Augusta Buthrotum μὲ σημαντικές προσωπικότητες τῆς Ρώμης³⁴, ἐνῶ ἡ παρουσία στὴν Ἡπειρο καὶ τὴ Νότια Ἰλλυρία, ἰδιαίτερα δὲ στὸ Βουθρωτόν, προσώπων μὲ τὰ gentilicia Pomponius (σὲ κάποιες περιπτώσεις σὲ συνδυασμὸ μὲ τὸ praenomen Titus) καὶ Caecilius ἐρμηνεύεται μὲσω τῆς ἐπιρροῆς τοῦ Ἀττικοῦ στὴν περιοχή³⁵. Ὡς ἀρκετὰ πιθανὴ θεωρεῖται ἄλλωστε ἡ σύνδεση μὲ τὸ Ρωμαῖο ἱπέα καὶ τοῦ Q. Caecilius L. n. [—]ibius praef(ectus) i(ure) d(icundo) τὸ ὄνομα τοῦ ὁποίου ἀναγράφεται στὴν ἴδια ἐπιγραφή. Q. Caecilius Q. f. Pomponianus Atticus ἦταν τὸ ὄνομα τοῦ Ἀττικοῦ μετὰ τὴν υἰοθεσία του ἀπὸ τὸ θεῖο του Q. Caecilius τὸ 58 π.Χ.³⁶ καὶ ὁ Q. Caecilius [—]ibius, δεύτερης γενιᾶς Ρωμαῖος πολίτης, ὅπως προκύπτει ἀπὸ τὴ filiatio L(uci) n(eros), δὲν ἀποκλείεται νὰ ἀνήκει στὴν πελατεία του (clientela), οἱ πρόγονοί του δηλαδὴ νὰ ἀπέκτησαν τὴν civitas romana χάριν στὴν ὑποστήριξη τοῦ φίλου τοῦ Κικέρωνα³⁷. Στὸ πλαίσιο αὐτό, ἐὰν ἡ ὑπόθεση ποὺ διατυπώνεται παραπάνω εὐσταθεῖ, οἱ L. Cornelius καὶ P. Dastidius ὄντας οἱ πρῶτοι μέχρι τώρα χρονολογικὰ δυνάμει ποὺ μαρτυροῦνται στὴ νομισματοκοπία τῆς ἀποικίας, ἔπαιξαν σημαντικὸ ρόλο στὴν ὀργάνωσή της καὶ ὁ δεύτερος ἀνήκει στὴν πρώτη γενιὰ ἀποίκων ποὺ ἐγκαταστάθηκαν ἐκεῖ χάριν σὲ κάποιου εἴδους μεσολάβηση τοῦ T. Πομπωνίου Ἀττικοῦ³⁸.

33. Βλ. καὶ R. Feger, *RE Suppl.* VIII (1956) 508.

34. Βλ. τελευταῖα Deniaux 2007a, 294-296· Hansen 2011, 90-96.

35. Deniaux 1973, 287· 1987, 253· 1998, 41-44· *I.Bouthrōtos* 200 (σχόλια), 201· Anamali-Ceka-Deniaux 2009, ἀρ. 56, 93, 232, 234· Hansen 2011, 91, 94· Haensch 2012, 73-91 καὶ ἰδιαίτερα 77. Πρβλ. Cabanes 1996, 97, 104.

36. Βλ. σχετικὰ R. Feger, *RE Suppl.* VIII (1956) 509-510 καὶ Salomies 1992, 8-9.

37. Βλ. σχετικὰ Déniaux 2004, 395-396· 2005, 511· 2006, 359-360· 2007b, 36· Hansen 2011, 91.

38. Πρβλ. Rizakis 2003, 119 σημ. 42, σύμφωνα μὲ τὸν ὁποῖο κάποια σπάνια nomina (μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ τὸ Dastidius) συνδέονται μὲ τοὺς πρῶτους ἀξιοματούχους τῆς ἀποικίας. Σύμφωνα μὲ τὸν Hansen 2011, 91, ὁ L. Cornelius μπορεῖ νὰ συνδέεται εἴτε μὲ τὸν Σύλλα, εἴτε, –πιθανότερον– μὲ τὸν συνύπατο τοῦ Μ. Ἀντωνίου, P. Cornelius Dolabela.

Ἡ παρουσία τῶν μελῶν τῆς gens *Dastidia* στήν περιοχή τῆς Παιονίας ἐντοπίζεται χρονικά πολὺ ἀργότερα. Ἄν καὶ δὲν ἀποκλείεται κάποιος ἀπὸ αὐτοὺς νὰ προωθήθηκαν στὸ ἐπίσης προνομιακὸ –ἀπὸ ἄποψη νομικοῦ status– *municipium* τῶν Στόβων μέσω τοῦ Βουθρωτοῦ, ἡ χρονικὴ ἀπόσταση τῶν μαρτυριῶν, ὅπως ἄλλωστε καὶ ἡ ἀπουσία νομισματικῶν ἢ ἐπιγραφικῶν πηγῶν ποὺ νὰ τεκμηριώσουν τὴν παρουσία καὶ τὴ δράση τῶν *Dastidii* στήν Ἠπειρο καὶ τὴ νότια Ἰλλυρία κατὰ τὴν αὐτοκρατορικὴ ἐποχὴ, καθιστοῦν ἐξίσου πιθανὴ τὴν ἄποψη ὅτι τὰ σχετικὰ πρόσωπα μετανάστευσαν στήν περιοχή τοῦ Ἀξιοῦ ἀπευθείας ἀπὸ πόλεις τῆς Ἀπουλίας καὶ Καλαβρίας κατὰ τὴν αὐτοκρατορικὴ ἐποχὴ³⁹.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ: Σεξ. = Σέξ(τιος?)

Δυσκολίες παρουσιάζει ἡ ἐπιγραφή ἀπὸ τὸ Tremnik καὶ ὡς πρὸς τὴν ἐρμηνεία τῆς βραχυγραφίας Σεξ. ποὺ ἀποτελεῖ τμῆμα τῆς ὀνοματοθεσίας τοῦ συζύγου τῆς Σωσιπάτρας (Σέξ. Δαμόνεικος). Ὁ N. Vulić, *Spomenik* 71 (1931) σελ. 254 (index) ἀναπτύσσει τὸ ὄνομα ὡς Σέξ(τος), ἐνῶ ἡ Ἄ. Τατάκη εὑρετηριάζει τὸν Δαμόνεικο (μὲ ἐρωτηματικὸ) μεταξὺ τῶν *cives romani* οἱ ὁποῖοι φέρουν τὸ gentilicium *Sex-tius*⁴⁰. Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι τὸ ρωμαϊκὸ ὄνομα *Sextus* (σπανιότερα *Sexstus*) ἀνήκει στήν κατηγορία τῶν *praenomina* καὶ χρησιμοποιεῖται στὶς ἐπιγραφὰς τόσο στήν πλήρη ὅσο καὶ σὲ συντομογραφημένη μορφή, δηλαδὴ ὡς *S(extus)*, *Sex(tus)*, *Sx.* καὶ *Sext(us)*⁴¹. Τὸ ὄνομα χρησιμοποιεῖται ἐπίσης ὡς *cognomen*⁴², ἐνῶ οἱ H. Solin καὶ O. Salomies ἐντοπίζουν δύο ἐπιγραφὰς ὅπου αὐτὸ χρησιμοποιεῖται ὡς

39. Γιὰ τὴ μετανάστευση Ρωμαίων στήν Ἀνατολή κατὰ τὴν αὐτοκρατορικὴ ἐποχὴ βλ. πρόσφατα Salomies 2007, 1269-1280 (κυρίως 1279-1280). Ρωμαϊκὰ γένη ἀπὸ τὴν περιοχή τῆς Ἀπουλίας καὶ τῆς Καλαβρίας τεκμηριώνονται ἀρκετὰ καλὰ στὴ Μακεδονία· βλ. Salomies 1996, 118.

40. Τὴν ἀνάγνωση τοῦ Vulić ἀκολουθοῦν οἱ Juhel et al. = *SEG* LVII 604 (1). Πρβλ. καὶ *LGPN* IV, s.v. *Δαμόνικος* (2), ὅπου δὲν ἀναλύεται ἡ συντομογραφία Σεξ.

41. Reichmuth 1956, 14, 18, 23· Petersen 1962, 347-348· Salomies 1987, 49-50, 111 κέ., 155 κέ., 186-187.

42. Reichmuth 1956, 102· Kajanto 1965, 41, 74-75, 174, 293· Salomies 1987, 165 κέ. Γιὰ παραδείγματα ἀπὸ τὴ Μακεδονία βλ. *Spomenik* 71 (1931) 31 ἀρ. 61: Λο(ύκιος) Φάβιος

gentilicium⁴³: Πρόκειται για τὸν L. Sextus Callit[ych—] τὸ ὄνομα τοῦ ὁποίου ἀναγράφεται σὲ κατάλογο Augustales ἀπὸ τὴν Ὑστια (*CIL* XIV 4562, 3 στ. Π 21)⁴⁴ καὶ τὸν Ἀθηναῖο γλύπτη Αὐλο Σέξτο Ἐράτωνα, ὁ ὁποῖος ὑπογράφει κάποιον ἄγαλμα στὴν Ὀλυμπία (*InO* 648)⁴⁵. Ἐπιπλέον, κάποιος Sextus Festinus μαρτυρεῖται σὲ ἐπιτύμβια ἐπιγραφή ἀπὸ τὴ Σάλωνα⁴⁶, ἐνῶ ἀμφισβητήσιμη –καὶ ἀπὸ τὸν τρόπο μὲ τὸν ὁποῖο ἐκφέρεται τὸ ὄνομα τοῦ προσώπου– θὰ πρέπει νὰ θεωρηθεῖ, κατὰ τὴ γνώμη μου, ἡ γνησιότητα τῆς ἐπιγραφῆς ἀπὸ τὴν περιοχὴ τῶν Φιλίππων («πλησίον τοῦ Ἰδρινετζηκίου») ποὺ δημοσίευσε τὸ 1897 ὁ Σταῦρος Μερτζίδης, τὸ κείμενο τῆς ὁποίας ἔχει ὡς ἐξῆς: C(aius) Sextus fil(ius) Q(uinti) vir mil(itaris) / A e(st) s(epultus)⁴⁷.

Σέξτος [πρβλ. Tatakis 2006, 215 ἀρ. 206 (19) καὶ 639]. *ILGR* 207: Procu(lus) Host(ilius) Sextus [πρβλ. Tatakis 1994, 67 ἀρ. 265· 2006, 364 ἀρ. 483 (1), 653. Νὰ σημειωθεῖ ὅτι, ἐὰν ἡ ἀνάγνωση τῆς ἐπιγραφῆς εἶναι ὀρθή, τὸ σχετικὸ πρόσωπο θὰ πρέπει νὰ εὐρετηριασθεῖ μεταξὺ τῶν Hostilii (Tatakis 2006, 251-252 ἀρ. 270), ἐνῶ τὸ ὄνομα Procu(lus) κατέχει τὴ θέση τοῦ praenomen (βλ. Salomies 1987, 44-45)].

43. Solin-Salomies 1994, 117. Γιὰ τὴ χρήση praenomina καὶ κυρίως cognomina στὴ θέση τῶν gentilicia βλ. Schultze 1991, 293-295 καὶ πρόσφατα Salomies 1998, 197-200.

44. Πρβλ. Abramenko 1993, 211 (μετὰ τὸ 208 μ.Χ.).

45. Οἱ ἐκδότες τῆς τελευταίας ἐπιγραφῆς W. Dittenberger καὶ K. Purgold προτείνουν τὴν ἀνάγνωση Σέξτ(ι)ος καὶ θεωροῦν ὅτι ἡ παράλειψη τοῦ ι ὀφείλεται σὲ λάθος τοῦ χαρακτι. Πρβλ. Zoumbaki 1996, 203, Rizakis-Zoumbaki 2001, 518 ἀρ. 323 καὶ Byrne 2003, 435, οἱ ὁποῖοι εὐρετηριάζουν τὸ ὄνομα ὡς Sextius.

46. *CIL* III 9076 + Rinaldi-Tufi 1971, 112 ἀρ. 112 (πίν. 11.3): Sexto Festivo delicio Venustus (2^{ος}/3^{ος} αἰ.). Ὁ Alföldy 1969, 203 εὐρετηριάζει μόνον τὸ cognomen Festinus. Ἐὰν καὶ στὴν περίπτωση αὐτὴ τὸ ὄνομα Sextus ἀποτελεῖ gentilicium ἰλλυρικῆς προέλευσης [βλ. τὶς παρατηρήσεις τοῦ Alföldy 1969, 15-16, 341 καὶ ἰδιαίτερα 347 κέ. (gentilicia προερχόμενα ἀπὸ ἰλλυρικὰ ὀνόματα)], δὲν μπορεῖ νὰ ἐξακριβωθεῖ. Ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἐν λόγω ἐπιγραφή, τὰ λοιπὰ παραδείγματα, τὰ ὁποῖα ὁ B. Lörincz 2002, 80 εὐρετηριάζει ὡς μαρτυρίες τοῦ nomen Sextus, ἀφοροῦν στὸ gentilicium Sextius [*CIL* III 1731 = 8280 + p. 1026, 1028, 1491: Sextius Bubulcus (Butua-Δαλματία)· *CIL* XII 4144 = *GAG* 30-02, 398: Sext[i]a Barac[—] (Νέμασος)].

47. Μερτζίδης 1897, 146 ἀρ. 28· *I.Philippi*² 696. Γιὰ τὴν πλαστότητα τῶν ἐπιγραφῶν ποὺ δημοσίευσε ὁ Μερτζίδης βλ. ἤδη Robert 1939, 136-150 = Robert 1969, 1289-1303 καὶ πρόσφατα Νίγδελης 2005, 241 σημ. 50 = *SEG* LV 663 (μὲ τὴν προηγούμενη βιβλιογραφία).

Ἐπίσης μὲ πλήρη ἢ συντομογραφημένη μορφή ἀναγράφεται στὶς λατινικὲς ἐπιγραφές τὸ προερχόμενο ἀπὸ τὸ praenomen Sextus gentilicium Sextius⁴⁸, τὸ ὁποῖο σύμφωνα μὲ τὴν κατάταξη τοῦ O. Salomies ἀνήκει ἀπὸ ἄποψη συχνότητας στὴν ὁμάδα E (: «Nomina in approximately 55-80 different collections, publications etc.»)⁴⁹. Στὴ Μακεδονία μαρτυροῦνται ὀκτὼ συνολικὰ πρόσωπα ποὺ ἀνήκουν στὴ gens Sextia. Ἐκτὸς ἀπὸ τὸν Σέξτιο Γαϊανό, τὸν ὁποῖο οἱ *σύνεδροι* τοῦ Κοινοῦ τῶν Μακεδόνων τιμοῦν στὴ Βέροια κατὰ τὸ β' ἡμισυ τοῦ 2^{ου} αἰ. μ.Χ.⁵⁰, οἱ λοιποὶ Sextii [μὲ τὰ praenomina C(aius), L(ucius) καὶ T(itus)] ἐντοπίζονται στὴ Θεσσαλονίκη καὶ χρονολογοῦνται κυρίως στὸν 2^ο καὶ 3^ο αἰ. μ.Χ.⁵¹.

Σύμφωνα μὲ τὰ παραπάνω, δύο ἐρμηνεῖες θὰ μπορούσε νὰ προτείνει κανεὶς σχετικὰ μὲ τὸν τρόπο ὀνοματοθεσίας τοῦ Σεξ. Δαμονεῖκου. Σύμφωνα μὲ τὴν πρώτη ἢ βραχυγραφία Σεξ. –κατ' ἀναλογίαν πρὸς τὶς λατινικὲς ἐπιγραφές– ἀντιστοιχεῖ στὸ gentilicium τοῦ προσώπου Σεξ(τιος). Τὴν ἀποδοχὴ ὡστόσο τῆς ἐρμηνείας αὐτῆς ἀδυνατίζει ἡ ἀκόλουθη διαπίστωση: μὲ βάση δηλαδὴ τὶς μέχρι τοῦδε μαρτυρίες, σὲ ἀντίθεση μὲ τὸ praenomen Σέξτος (βλ. σημ. 53), τὸ ἐν λόγῳ gentilicium μαρτυρεῖται στὶς ἑλληνικὲς ἐπιγραφές πάντα στὴν πλήρη μορφή του⁵².

48. Reichmuth 1956, 95, Salomies 1987, 111. Ἰδιαίτερα ἐνδεικτικὴ γιὰ τὴ μορφή μὲ τὴν ὁποία τὸ gentilicium Sextius ἀναγράφεται στὶς ἐπιγραφές, εἶναι ἡ ἐπιγραφή ἀπὸ τὸ Virunum (Νωρικόν), *CIL* III 5663 = 11806 = *Ann.épigr.* 2003, 1320 + 2004, 1090, στὴν ὁποία αὐτὸ χρησιμοποιεῖται γιὰ τὰ μέλη τῆς ἴδιας οἰκογένειας τόσο στὴν πλήρη [M(arcus) Sextius Vettonianus], ὅσο καὶ σὲ συντομογραφημένη μορφή [M(arcus) S(extius) Sext(ianus), M(arcus) S(extius) Em[eritus?], Sex(tius) Sa[m]mianus].

49. Salomies 1998, 215, 217.

50. *I.Beroia* 86 = Ἀδάμ-Βελένη 2002, 213-214 ἀρ. 244.

51. Tataki 2006, 396-397 ἀρ. 566. Πρβλ. Salomies 1996, 115 σημ. 13.

52. Ἐκτὸς ἀπὸ τὴν βάση δεδομένων τοῦ PHI, ἐλέγχθησαν τὰ εὐρετήρια τῶν *Ann.épigr.* καὶ *SEG*. Προβληματικὴ, λόγω τῆς παράλειψης τοῦ gentilicium, εἶναι σύμφωνα μὲ τὸν H. Solin 2007, 266 = *SEG* LVIII 1645, ἡ ἀνάγνωση τοῦ ὀνόματος Σ(έξτος) Εἰρίνα(ῖ)ος στὴν ἐπιγραφή ἀπὸ τὸ Ἰκόνιον, *I.Koniga Museum* 7 (πίν. 7/8, 1^{ος}/2^{ος} αἰ.). Ἀντ' αὐτῆς προτείνει μὲ ἐπιφύλαξη τὴν ἀνάγνωση Σ(έξτιος) vel. sim. Τὸ ἴδιο ἰσχύει καὶ γιὰ τὴν ἐπιγραφή ἀπὸ τοὺς Δελφούς, Queyrel 2001, 356-357 ἀρ. 10 = *Ann.épigr.* 2001, 1845 (2^{ος}/3^{ος} αἰ.), ὅπου ἀναγράφεται τὸ ὄνομα Σεξ. Πρῖμος. Δύο ἐρμηνεῖες εἶναι πιθανὲς σύμφωνα μὲ τὸν ἐκδότη,

Σύμφωνα με τη δεύτερη έρμηνεία στην ονοματοθεσία του Σεξ. Δαμονείκου, για λόγους ανεξάρτητους από την οικονομία του κειμένου (βλ. εικ. 2), δὲν ἀναγράφεται τὸ πλήρες ὄνομά του, παραλείπεται δηλαδή τὸ gentilicium, ἐνῶ ἡ βραχυγραφία Σεξ. ἀντιστοιχεῖ στὸ praenomen τοῦ προσώπου⁵³.

Ὅπως ἐπισημαίνει καὶ ὁ O. Salomies, ὁ τρόπος αὐτὸς ονοματοθεσίας στὸν

ὁ ὁποῖος ἀκολουθεῖ τις παρατηρήσεις τοῦ F. Bérard (σελ. 383/384): πρόκειται δηλαδή εἴτε γιὰ τὴ συντομογραφημένη μορφή τοῦ praenomen Sextus, ὁπότε τὸ ὄνομα Πρῖμος χρησιμοποιεῖται ἐδῶ ὡς nomen, εἴτε γιὰ τὴν ἐπίσης συντομογραφημένη μορφή τοῦ gentilicium Sextius. Τὴ δεύτερη ἐκδοχὴ ἀκολουθοῦν καὶ οἱ συντάκτες τοῦ *SEG* LI 622 (E. Sverkos). Ἡ ἐπιγραφή ἦταν ζωγραφισμένη στὸν ξυστὸ τοῦ γυμνασίου, πρᾶγμα ποῦ δικαιολογεῖ τὴν ἀσυνέπεια στὴν χρῆση τῆς ονοματοθεσίας (βλ. καὶ σημ. 70).

53. Στὶς ἐλληνικὲς ἐπιγραφές, τὸ praenomen Sextus, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν πλήρη μορφή του (Σέξτος, Σέκστος καὶ Σέξστος), χρησιμοποιεῖται καὶ συντομογραφημένα ὡς Σέξτ(ος), Σέξ(τος), Σέκ(στος) καὶ σπανιότερα Σ(έξτος): βλ. ἐνδεικτικὰ: Σέξτος/Σέκστος/Σέξστος: *SEG* XLII 580 D στ. 97: Σέξτος Ἰούλιος Πρόκλος (Καλίνδουα, 68-98 μ.Χ.): *Ann. épigr.* 1992, 1515 = *SEG* XLII 517 = *Bull. épigr.* 1993, 321 (1): Σέξτος Οὐέτιος Σέξτου ἀπελεύθερος Βίθυς (Λάρισα, ἀχρον.): *IG* V 1, 558 = Rizakis-Zoumbaki-Lepenioti 2004, 413 ἀρ. 631: Σέκστος Πομπήιος Ὀνασικράτης (Σπάρτη, 225-250 μ.Χ.): *SEG* XXXI 790: Σέξστος Μουνάτιος Ἀνδρόλαος (Θάσος, τέλη 2ου/ἀρχὲς 3ου αἰ. μ.Χ.): *I.Beroia* 49 στ. 36: Σέξστος Ποπίλλιος Λυκῖνος (Βέροια, 181 μ.Χ.). Σέξτ(ος): *IG* X 2.1 329: Σέξτ(ος) Ὀτακίλιος Πρειμύνης (Θεσσαλονίκη, 2^{ος}/3^{ος} αἰ.). *SEG* XV 715: Σέξτ(ος) Ἰούλ(ιος) Διόγνητος (Κλάρος, 159/160 μ.Χ.). Σέξ(τος)/Σέκ(στος): *IG* V 65 στ. 27 = Rizakis-Zoumbaki-Lepenioti 2004, 404 ἀρ. 623: Σέξ(τος) Πομπήιος Δαμάρης (Σπάρτη, ἐποχὴ Ἀδριανοῦ-Ἀντωνίνου Εὐσεβοῦς): *IG* V 1, 170 = Rizakis-Zoumbaki-Lepenioti 2004, 414-415 ἀρ. 635: Σέκ(στος) Πομπήιος Θεόξενος (Σπάρτη, μετὰ τὸ 212 μ.Χ.): *I.Beroia* 113: Σέξ(τος) Ποπίλλιος Σοῦμμος (Βέροια, 2^{ος} αἰ.). Σ(έξτος): *SEG* I 330 = *ISM* I, 193 I στ. 85: Σ(έξτος) Πέδιος Ἀσιατικός (Ἰστρία, 138 μ.Χ.): *I.Didyma* 525: Σ(έξτος) Ῥωσκιανὸς Δημήτριος (Δίδυμα, αὐτ. ἐποχὴ). Νὰ σημειωθεῖ ὅτι συχνὰ στὶς δίγλωσσες ἐπιγραφές τὸ praenomen δίνεται σὲ συντομογραφημένη μορφή στὸ λατινικὸ κείμενο καὶ πλήρες στὸ ἐλληνικὸ: βλ. π.χ. Bernard 1989, 227: Sex(tus) Mevius Sex(ti) f(ilius) Fab(ia) Domittius - Σέξτος Μήουιος Σέξτου υἱὸς Φαβία Δομίτιος (Συήνη, 2^{ος} αἰ.). *I.Ephesos* 459: Sex(tus) Appul[eius]-Σέξτος Ἀππολήιος (Ἐφεσος, 23/22 π.Χ.): 509: Sex(tus) Atilius Amarantus-Σέξτος Ἀτειλίος Ἀμάραντος (103/104 μ.Χ.): 1522: S(extus) Lartidius - Σέξστος Λαρτίδιος (6/5 π.Χ.).

όποιο δηλαδή αναγράφονται μόνον τὸ praenomen καὶ τὸ cognomen τοῦ προσώπου, ἐνῶ παραλείπεται τὸ gentilicium, ἀπαντᾷ ἤδη στὶς γραμματειακὲς πηγές, ἀλλὰ καὶ τὶς ἐπιγραφὲς καὶ τὰ νομίσματα ἰδιαίτερα τῆς ὕστερης ρεπουμπλικανικῆς καὶ λιγότερο τῆς πρώιμης αὐτοκρατορικῆς περιόδου καὶ ἀφορᾷ κυρίως μέλη τοῦ ἀνώτερου κοινωνικοῦ στρώματος⁵⁴. Προβλήματα ὡς πρὸς τὴν ταύτιση τῶν προσώπων ποὺ ἀνήκουν στὴ ρωμαϊκὴ nobilitas δὲν ὑπάρχουν. Καὶ τοῦτο διότι ἀφενὸς μὲν πρόκειται γιὰ γνωστὲς προσωπικότητες, ἀφετέρου δὲ συχνὰ τὰ μέλη τῶν nobiles gentes υἰοθετοῦν τὰ cognomina τῶν προγόνων τους⁵⁵. Στὶς λοιπὲς περιπτώσεις τὸ gentilicium προκύπτει ἀπὸ τὰ συμφραζόμενα τῆς ἐπιγραφῆς καὶ εἰδικότερα ἀπὸ τὴ δήλωση τῆς συγγένειας τῶν ἀναφερόμενων στὸ κείμενο προσώπων⁵⁶. Ὅσον ἀφορᾷ μάλιστα στὸ ἀνατολικὸ τμήμα τῆς αὐτοκρατορίας, ἰδιαίτερα ἐνδεικτικὴ εἶναι μία ἐπιτύμβια ἐπιγραφή στὸ Μουσεῖο τοῦ Ἰκονίου σύμφωνα μὲ τὴν ὁποία ὁ Αὐλὸς Εἰούλιος Ἐρμῆς ἀνήγειρε κατὰ τὴ διάρκεια τῆς ζωῆς του τὸ ἐπιτύμβιο μνημεῖο γιὰ τὸν ἑαυτό του, τὴ σύζυγό του Σώτειρα καὶ τὰ τέκνα τοὺς Αὐλο Ἑορτικὸ καὶ Αὐλο Πρωτέα⁵⁷, ἐνῶ σὲ ἐπιγραφή ἀπὸ τὴν Ἀφροδισιάδα ὁ πατέρας τῆς ἀρχιέρειας Ἰουλίας Παύλας ὀνομάζεται Γάϊος Ἀπολλόδοτος⁵⁸.

54. Salomies 1988, 124-130· 1998, 200-202. Γιὰ τὴ σχετικὴ βιβλιογραφία βλ. ἐπίσης Rizakis 1996, 18-19 καὶ σημ. 29· γιὰ παραδείγματα στὶς γραμματειακὲς πηγές βλ. ἀνωτ. σημ. 21 καὶ R. M. Sheldon, στὸ: *Atti de Colloquio Internazionale AIEGL su Epigrafia e ordine Senatorio, Roma, 14-20 maggio 1981, Tituli 4*, Ρώμη 1981, 603 σημ. 73 (βιβλιογραφία). Πρβλ. Κάσσιος Δίων, LX 23.1, ὅπου ὁ C. Sallustius Crispus Passienus (cos. suff. 27, II ord. 44 μ.Χ.) ἀναφέρεται ὡς Γάϊος Κρίσπος (βλ. Salomies 1992, 24-25). Νὰ σημειωθεῖ ὅτι ὁμοίως μορφῆς ὀνοματοθεσία μαρτυρεῖται σὲ σφραγίσματα ἀμφορέων ἤδη τοῦ 3^{ου}/2^{ου} αἰ. π.Χ.· βλ. π.χ. σφραγίσματα μὲ τὸ ὄνομα τοῦ C. Aricto – Γάϊος Ἀρίστων: IG XIV 2393, 136a-c· SEG XXXIII 325· LIII 1027(35)· LVI 1075 A(4)· 1165. Πρβλ. SEG LIII 985 καὶ τὸ σφράγισμα ἀμφορέα ἀπὸ τὸ Κανύσιον μὲ τὴν ἐπιγραφή L. Attalus f. (Chelotti et al. 1990, 57 ἀρ. Instr. 20).

55. Salomies 1998, 201.

56. Βλ. σχετικὰ καὶ Salomies 1988, 126-127 καὶ σημ. 43 (μὲ παραδείγματα).

57. SEG VI 425 = *I.Konya Museum* 73 (αὐτ. ἐποχή). Βλ. καὶ Salomies 1988, 127 σημ. 43.

58. Reinach 1906, 136-137 ἀρ. 69 = Salomies 1988, 127 σημ. 43.

Ανάλογες -ώς πρὸς τὴν παράλειψη τοῦ gentilicium καθὼς αὐτὸ προκύπτει ἀπὸ τὰ συμφραζόμενα τοῦ κειμένου (ἂν καὶ τὰ σχετικὰ πρόσωπα δὲ φέρουν graepomen)- θὰ πρέπει νὰ θεωρηθοῦν καὶ οἱ ἐπιγραφὲς δύο τιμητικῶν βωμῶν ἀπὸ τὴ Βέρροια: Σύμφωνα μὲ τὴν πρώτη, ὁ Ὀνωρατιανὸς Πολύχαρμος, ὕστερα ἀπὸ ἀπόφαση τῶν *συνέδρων* τοῦ *Κοινοῦ* τῶν Μακεδόνων, ἀνήγειρε τιμητικὸ ἀνδριάντα στὸν πατέρα του Αἴλιο Ποτάμωνα⁵⁹. Ὅπως σημειώνει ἡ Α. Τατάκη, τὸ πλήρες ὄνομα τοῦ ἀναθέτη τοῦ μνημείου εἶναι πιθανὸν Αἴλιος Ὀνωρατιανὸς Πολύχαρμος⁶⁰. Ἀπὸ τὴ δευτέρη ἐπιγραφὴ προκύπτει ὅτι ὁ βωμὸς ἀνήκει στὴν κατηγορία τῶν *post mortem* τιμητικῶν μνημείων· σύμφωνα μὲ τὸ κείμενο, μὲ ἀπόφαση πάλι τῶν *συνέδρων* τοῦ *Κοινοῦ* τῶν Μακεδόνων, τὸ ζεῦγος Προκλιανὸς Ὀρέστης καὶ Πομπωνία Ἀρκαρία ἢ καὶ Ἥγησιλλα, ἀνήγειραν τιμητικὸ ἄγαλμα γιὰ τὸ γιό τους Σεπτίμιο Πομπώνιο Προκλιανὸ Ὀρέστη, *ἥθους καὶ εὐπαιδευσίας ἔνεκεν*⁶¹. Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι ὁ τελευταῖος ἀνήκει στὴν κατηγορία τῶν πολωνύμων, ἐνῶ τὸ gentilicium τοῦ πρεσβύτερου Ὀρέστη, ἀντὶ τοῦ ἀμάρτυρου Προκλιανός, εἶναι Σεπτίμιος⁶².

Στὸ ἴδιο πλαίσιο θὰ μπορούσαν, κατὰ τὴ γνώμη μου, νὰ ἐρμηνευθοῦν καὶ τὰ ὀνόματα τῶν προσώπων μιᾶς ἐπιγραφῆς ἀπὸ τὴ Θεσσαλονίκη, τὸ κείμενο τῆς

59. *I.Beroia* 99 = Ἀδάμ-Βελὲνη 2002, 216 ἄρ. 251 (α' ἡμισυ 3^{ου} αἰ. μ.Χ.).

60. Tataki 1988, 239-240 ἄρ. 977. Πρβλ. Tataki 2006, 80 ἄρ. 18 (160) καὶ 250-251 ἄρ. 266.

61. *I.Beroia* 98 = Ἀδάμ-Βελὲνη 2002, 217 ἄρ. 253 (α' ἡμισυ 3^{ου} αἰ. μ.Χ.).

62. Πρβλ. Tataki 1988, 266 ἄρ. 1140 καὶ 2006, 363 ἄρ. 480: Procliani-Proculiani (1). Ἀπὸ μία σειρά ἐπιγραφικῶν μαρτυριῶν ἀπὸ τὴν Ἔφεσο προκύπτει ὅτι τὸ gentilicium τοῦ ἀσιάρχου Μ. Ποπλικιανοῦ Νικηφόρου (βλ. *I.Ephesos* 2076-2077 καὶ *SEG XXXV* 1109) δὲν εἶναι Ποπλικιανός, ἀλλὰ Φούλβιος· βλ. Salomies 1998, 202 (ὅπου συγκεντρώνονται ὅλες οἱ μαρτυρίες). Γιὰ τοὺς πολωνύμους οἱ ὁποῖοι, ὅπως καὶ στὴν περίπτωση τοῦ Σεπτίμιου Πομπωνίου Προκλιανὸ Ὀρέστη, ἀναγράφουν μετὰ τὸ gentilicium τοῦ πατέρα, ἐκεῖνο τῆς μητέρας, Salomies 1992, 63-67. Πρβλ. ἐπίσης *I.Beroia* 90 = Ἀδάμ-Βελὲνη 2002, 216 ἄρ. 250 (2^{ου}/3^{ου} αἰ.): ὁ Οὐαριανὸς Δειδιανὸς Δημήτριος εἶναι γιὸς τοῦ Οὐαριανοῦ Διοσκουρίδου καὶ τῆς Δειδιανῆς Μαντοῦς· *IG X 2* 1, 483: Κ. Καικίλιος Ῥουστικίλιος Κοσμίμων ὀνομάζεται ὁ γιὸς τῶν Κ. Καικίλιου Κόσμου καὶ Ῥουστικιλίας Πώλλας (Θεσσαλονίκη, 162/163 μ.Χ.).

οποίας, όπως δημοσιεύεται από τον Ch. Edson (*IG X 2.1 905*), έχει ως εξής: *Κλ(αυδία) Πρόκλα · Τιβερίω · Νε(ο)πτολέμω | τῶ ἀνδρὶ καὶ Λέοντι τῶ ὑφ̄ καὶ | ἐαυτῇ ζώσῃ μνήμῃς χάριν* (τέλη 1^{ου} αἰ. μ.Χ.). Ἡ ἀνάγνωση τοῦ ὀνόματος καὶ εἰδικότερα τοῦ *nomen* τῆς ἀναθέτριας τοῦ μνημείου ἀπασχόλησε καὶ τὸν Georges Daux. Σὲ ἀντίθεση μὲ τὸν Edson ὁ ὁποῖος πρότεινε τὴν ἀνάγνωση *Κλ(αυδία) Πρόκλα*, ἀναγνωρίζοντας τὴν ὑπαρξὴ ἑνὸς συμπιλήματος Λ+Π+Ρ, ὁ γάλλος ἐπιγραφικὸς διατύπωσε ἀρχικὰ τὴν ἄποψη ὅτι μεταξὺ τῶν γραμμάτων Κ καὶ Π δὲν ὑπάρχουν ἴχνη ἄλλου γράμματος⁶³. Στὴ συνέχεια καὶ μετὰ ἀπὸ ἐπανελέγχο τοῦ λίθου στὸ Μουσεῖο τοῦ Λούβρου κατέληξε στὴ διαπίστωση ὅτι ὁ χαρακτὴς τῆς ἐπιγραφῆς χάραξε ἀρχικὰ τὸ ὄνομα ὡς *Κ· Πρόκλα* καὶ στὴ συνέχεια συμπλήρωσε ἕνα ὄμοιον μεταξὺ τοῦ γράμματος *Κ* καὶ τοῦ σημείου στίξης. Ἔτσι πρότεινε τὴν ἀνάγνωση *Κο(ρνηλία) ἢ Κο(ρσωνία) Πρόκλα*, σχετικὰ δὲ μὲ τὸ ὄνομα τοῦ συζύγου τῆς Πρόκλας (Τιβέριος Νε(ο)πτόλεμος) ὑποστήριξε ὅτι ὁ χαρακτὴς παρέλειψε νὰ ἀναφέρει τὸ *nomen* τοῦ Νεοπτολέμου καὶ ὅτι αὐτὸ πρέπει νὰ εἶναι τὸ ὄνομα Κλαύδιος⁶⁴. Ἀπὸ τὴν πολὺ καλὴ φωτογραφία τοῦ μνημείου ποὺ δημοσιεύθηκε πρόσφατα στὸν κατάλογο τοῦ Μουσείου τοῦ Λούβρου προκύπτει ὅτι πράγματι ἡ κύρια ὄψη τοῦ λίθου εἶναι «*légèrement détériorée*» καὶ ὅτι στὸ σημεῖο ἀνάμεσα στὰ γράμματα *Κ* (τὸ ὁποῖο δὲ σώζεται πληρῶς) καὶ *Π*, ὅπως εἶχε ὑποστηρίξει ἀρχικὰ καὶ ὁ Daux, δὲ σώζονται ἴχνη κάποιου γράμματος, παρὰ μόνον σημεῖο στίξης⁶⁵. Ἄν καὶ ἡ ἀνάγνωση αὐτὴ δὲ διασφαλίζει μὲ βεβαιότητα ὅτι τὸ *gentilicium*

63. Daux 1973, 594 (εἰκ. 9) + 599: «Le premier nom se réduit à la lettre K. Entre ce K (incomplet) et le Π qui suit, la surface de la pierre est légèrement détériorée, mais ne porte aucun trace de signe, sauf peut-être un point». Τὴν ἀνάγνωση τοῦ Edson ἀκολουθεῖ καὶ ἡ Tataki 2006, 176 ἀρ. 156 (41).

64. Daux 1980, 529-531 = *SEG XXX* 636. Νὰ σημειωθεῖ πάντως ὅτι τὸ ὄνομα Τιβέριος χρησιμοποιεῖται καὶ ὡς *gentilicium*: Solin-Salomies 1994, 186. Ὁ Salomies 1998, 214 + 217, κατατάσσει τὸ ὄνομα στὴν κατηγορία Α (: *Nomina in 16-20 different collections, publications etc.*). Ἀποκλειστικὰ στὴ Μακεδονία μαρτυρεῖται τὸ *nomen* Tiberianus (Solin-Salomies 1994, 185· Tataki 2006, 410 ἀρ. 602)

65. L. Laugier, «*Stèle avec un banquet funéraire*», στό: Descamps-Lequime 2011, 623 ἀρ. 395.

τῆς Πρόκλας εἶναι Κ(λαυδία)⁶⁶, ἡ ἐπιλογή του παρουσιάζει τὸ πλεονέκτημα ὅτι προσφέρει μία ἐρμηνεία γιὰ τὸν τρόπο ὀνοματοθεσίας τοῦ συζύγου της. Τὸ πλήρες δηλαδή ὄνομα καὶ εἰδικότερα τὸ *nomen* τοῦ Τιβερίου Νε(ο)πτολέμου προκύπτει πιθανόν, ὅπως καὶ στίς περιπτώσεις ποὺ ἀναφέρθηκαν παραπάνω, ἀπὸ τὰ συμφραζόμενα τῆς ἐπιγραφῆς, εἶναι δηλαδή ὁμοιο μὲ ἐκεῖνο τῆς συζύγου του⁶⁷. Νὰ σημειωθεῖ ἄλλωστε ὅτι ἡ πλειονότητα τῶν Κλαυδίων τῆς Μακεδονίας καὶ εἰδικότερα τῆς Θεσσαλονίκης φέρει τὸ *praenomen* Τιβέριος⁶⁸.

66. Βλ. π.χ. Tataki 2006, 154-202 καὶ 368-369, ὅπου εὑρετηριάζονται *gentilicia* ἀπὸ C ἢ Q. Στίς ἐπιγραφὰς τῆς Μακεδονίας τὸ *gentilicium* Κλαύδιος συντομογραφεῖται κυρίως ὡς Κλ. [e.g. *IG X 2.1*, 560: Κλ(αυδία) Νείκη] καὶ σπάνια ὡς Κλαυ. [e.g. *IG X 2.1*, 560: Κλαύ(διος) Ἐβουδ(ιος) Εὐτύχης· *SEG XII 346*: Κλαυ(δία) Θεονόη] καὶ Κλαυδ. [e.g. *I.Berroia* 485, *IG X 2.2 73*: Μάρι(ιος) Κλαυδ(ιος) Ποῦλχρος)]. Δὲν ἀποκλείεται στὴν ἐπιγραφὴ ποὺ σχολιάζεται ἐδῶ ἡ συντομογραφία Κ., ἀντὶ τῆς συνηθέστερης Κλ. [ἀβέβαιη εἶναι ἡ ἀνάγνωση Κ(λαυδία?) Εὐρυδίκη στὴν ἐπιγραφὴ *SEG XXXVI 624* ἀπὸ τὸ *Isar-Marvinci*: πρβλ. *LGPV IV*, s.v. Εὐρυδίκη ἀρ. 10], νὰ ὀφείλεται σὲ ἀβλεψία τοῦ χαρακτῆ (βλ. στὸν ἴδιο στίχο ΝΕΠΤΟΛΕΜΟΣ ἀντὶ ΝΕΟΠΤΟΛΕΜΟΣ). Σὲ αὐτὴ τὴν περίπτωση προτιμότερη εἶναι ἡ γραφὴ Κ(λ)(αυδία). Ἀνάλογη δυσκολία ὡς πρὸς τὴν ταύτιση τοῦ *gentilicium* ὑπάρχει καὶ στὴν ἐπιγραφὴ *IG X 2.1 466*, ὅπου μεταξὺ τῶν ἄλλων προσώπων ἀναφέρεται καὶ κάποια Φ. Σατρονίλα. Ὁ Edson προτείνει τὴν ἀνάγνωση Φ(ουρία), ἐνῶ μεταξὺ τῶν Φλαβίων εὑρετηριάζει τὸ πρόσωπο ἢ Tataki 2006, 222 ἀρ. 221 (24), ἀκολουθώντας πιθανότατα τὴν ἀνάγνωση τοῦ Δήμιτσα 1896, ἀρ 443.

67. Ἐξίσου δύσκολη ὡς πρὸς τὴν ἐρμηνεία της εἶναι καὶ ἡ ἐπιγραφὴ *IG X 2.1 324* (Θεσσαλονίκη, 2^{ος} αἰ. μ.Χ.), σύμφωνα μὲ τὴν ὁποία ἡ Φλαβία Ὑγεία ἀνήγειρε τὸ ἐπιτύμβιο μνημεῖο στὴ μνήμη τοῦ Ποπλίου Σεραπίωνα. Ἡ σχέση τῶν προσώπων δηλώνεται μὲ τὴν ἔκφραση *ἀνδρὶ κυρίῳ*. Ὅπωςδὴποτε, ἡ λέξις *κύριος* δὲν ἀντιστοιχεῖ σὲ ὅλες τίς περιπτώσεις στὴ λατινικὴ *patronus* [βλ. Robert 1974, 225-226 = Robert 1989, 312-313· πρβλ. π.χ. καὶ Δήμιτσα 1896, ἀρ. 147 = *SEG LI 822* ("Ἰχναί, 172 μ.Χ.)], ἐνῶ P(ublīi) Flāvii μαρτυροῦνται σὲ ἐπιγραφὰς, ἐκτὸς βέβαια Μακεδονίας (π.χ. *I.Iasos* 281, *IGBulg II*, 863). Σὲ διαφορετικὴ περίπτωση θὰ μπορούσε νὰ ὑποθέσει κανεὶς ὅτι στὴν περίπτωση τοῦ Ποπλίου Σεραπίωνα πρόκειται γιὰ «un pérégrin à double idionyme»· βλ. Dondin-Payre 2011, 180-181.

68. Βλ. Tataki 2006, 174-187 ἀρ. 156 + Νίγδελης 2009, 30.

Ἄν καὶ στὴν περίπτωση τοῦ Σεξ. Δαμόνεικου τὸ *nomen* προκύπτει ἀπὸ τὰ συμ-
φραζόμενα τοῦ κειμένου –ὁπότε τὸ πλήρες ὄνομά του θὰ ἦταν Σεξ(τος) (Δαστί-
διος) Δαμόνεικος– δὲν μπορεῖ νὰ εἰπωθεῖ μὲ βεβαιότητα. Ἀνοικτὸ ἐπίσης θὰ
πρέπει νὰ παραμείνει τὸ ἐρώτημα σχετικὰ μὲ τὸ πλήρες ὄνομα τοῦ Σ. Ποσιδωνίου
τοῦ Ταρούλου, τὸ ὁποῖο ἀναγράφεται σὲ ἀναθηματικὴ ἐπιγραφή στὸ Δία Ὑψιστο
ἀπὸ τὴν Ἔδεσσα (51 μ.Χ.)⁶⁹, ὅπως καὶ τοῦ Μ. Τριακαδίωνος στὴν ἐπιτύμβια ἐπι-
γραφή IG X 2.1 697 ἀπὸ τὴ Θεσσαλονίκη (c. 2^{ος} αἰ. μ.Χ.), πού ἀνήγειραν στὴ
μνήμη του οἱ Μαρία καὶ Τύχη⁷⁰, χωρὶς νὰ ἀποκλείεται ὅτι οἱ συντομογραφίες Σ.
καὶ Μ. ἀντίστοιχα ἀποδίδουν τὰ *gentilicia* τῶν προσώπων⁷¹.

69. Χρυσοστόμου 1996, 32-33 ἀρ. 3 (πίν. 7δ) = SEG XLVI 744 στ. 5-6: Σ. Ποσιδωνίου |
τοῦ Ταρούλου (51 μ.Χ.). Οἱ ἐκδότες τοῦ PHI: Σ(έξτον) Ποσιδωνίου | τοῦ Ταρούλου. Πρβλ.
Tatakis 1994, 66 ἀρ. 263 (Ποσιδώνιος Ταρούλου).

70. Τὸ μνημεῖο φέρει ἀριθμὸ Εὐρετηρίου ΜΘ 2207 καὶ τὸ κείμενο τῆς ἐπιγραφῆς ἔχει ὡς
ἐξῆς: Μαρία Ἐ κ(α)ι | Τύχη ^{avis}. Μ · Τριακαδίλωνι Ἐ μνη|μης · ν χάριν · | ^{navis}. Οἱ ἐκδότες
τοῦ PHI προτείνουν τὴν ἀνάγνωση Μ(άρκω) Τριακαδίλωνι· Ἀπὸ τὸν ἐπανελέγχο τοῦ λίθου,
πού πραγματοποιήθηκε χάριν στὴ συνδρομὴ τῆς Δρ. Κατερίνας Τζαναβάρη, ἡ μόνη δια-
φορὰ πού προέκυψε ὡς πρὸς τὸ κείμενο σὲ σχέση μὲ ἐκεῖνο τοῦ Edson εἶναι ὅτι στὸ στίχο
1 ὑπάρχει συμπύλημα K+A, ἡ ὀριζόντια δηλαδὴ κεραία τοῦ δευτέρου ἐγγράφεται στὴν
κάτω γωνία τοῦ K (leg. καὶ). Σὲ κάθισμα τῆς ὀρχήστρας τοῦ θεάτρου τῶν Στόβων ἀνα-
γράφεται τὸ ὄνομα Π. ANTONINOY [Saria 1940, 20 ἀρ. 107· Π(ουβλίον) Αντονίνου,
PHI]. Ἐξαιτίας τοῦ χαρακτήρα τῆς ἐπιγραφῆς, δὲν μπορεῖ νὰ ἀναμένει κανεὶς συνέπεια
ὡς πρὸς τὴ χρῆση τῆς ὀνοματοθεσίας (πρβλ. καὶ ἀνωτ. σημ. 52).

71. Βλ. ἐνδεικτικὰ IG X 2.2 327 στ. 19: Κ. Ἰ. Μάξιμος, στ. 24: Ἰ. Εὐτωχος (Στύβερρα,
116/7 μ.Χ.) καὶ SEG VI 421 = I.Konya Museum 83 (πρβλ. Solin 2007, 267+ SEG LVIII
1645): Λού. Π. Φλάμμας ὁ πατήρ καὶ Π. Πάνσας καὶ Π. Μᾶρκος τὰ τέκνα. Ἐπανελέγχος
τοῦ λίθου ἀπαιτεῖται στὴν περίπτωση μιᾶς ἐπιγραφῆς ἀπὸ τὸν Ἅγιο Μάμαντα (*territorium*
Κασσάνδρειας), στὴν ὁποία κάποιο ἀπὸ τὰ πρόσωπα τῆς ἐπιγραφῆς φέρει τὸ ὄνομα Κ.
Πρόκλος [Πέτσας 1969, 186 ἀρ. 123· Σαμάρης 1987, 401 ἀρ. 28, 411 ἀρ. 90 = SEG
XXXVII 559 (3)· πρβλ. Hatzopoulos 1988, 64-65, 71-72 καὶ Papazoglou 1988, 427].
Ὅπως σημειώνει ἡ Papazoglou 1990, 118, «la formule de leur nom n’pas correcte.... le
single K. désigne probablement le gentilice Klaudios»· πρβλ. Tatakis 2006, 508 130 (22).

Ἡ πλειονότητα τῶν ἐπιγραφῶν ποὺ σχολιάσθηκαν ἀνωτέρω καὶ στὶς ὁποῖες ὁ τρόπος ἐκφορᾶς τοῦ ὀνόματος τῶν προσώπων φαίνεται νὰ μὴν ἀκολουθεῖ τοὺς κανόνες τοῦ ρωμαϊκοῦ συστήματος ὀνοματοθεσίας εἶναι ἰδιωτικοῦ χαρακτήρα, γεγονός ποὺ δικαιολογεῖ καὶ τὶς παρεκκλίσεις αὐτές, ἐφόσον μάλιστα τὰ πλήρη στοιχεῖα τῆς ταυτότητας τῶν σχετικῶν προσώπων θὰ ἦταν γνωστὰ στὸ περιβάλλον τους. Πάντως σὲ μία περίοδο κατὰ τὴν ὁποία, ὡς γνωστόν, ὁ ρόλος τοῦ *praenomen* στὸ σύστημα ὀνοματοθεσίας τῶν προσώπων φαίνεται νὰ φθίνει καὶ γι' αὐτὸ παραλείπεται ἀπὸ τὶς ἐπιγραφές⁷², ἡ ἀναγραφή του σὲ συνδυασμὸ μάλιστα μὲ τὴν παράλειψη τοῦ ἰσχυρότερου –ἀπὸ νομικὴ τουλάχιστον ἄποψη– *gentilicium*, προκαλεῖ ἐντύπωση. Στὴν περίπτωση τῶν ἐπαρχιωτῶν ποὺ ἀπέκτησαν τὴν ρωμαϊκὴ πολιτεία (*civitas romana*) καὶ γιὰ τοὺς ὁποίους τὸ *cognomen* κατέχει τὴ θέση τοῦ προσωπικοῦ ὀνόματος, ἡ συγκεκριμένη ἐπιλογή δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι ἀνεξάρτητη ἀπὸ τὸν τρόπο μὲ τὸν ὁποῖο αὐτοὶ ἀντιλαμβάνονται τὴ ρωμαϊκὴ ὀνοματοθεσία. Στὸν τρόπο ἀναγραφῆς τοῦ ὀνόματος *τοῦ πατρὸς τῆς ἐν Στόβοις συναγωγῆς* τῶν Ἰουδαίων Κλ(αυδίου) Τιβερίου Πολυχάρμου τοῦ καὶ Ἀχυρίου, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἀντικανονικὴ θέση τῶν ὀνομάτων –τὸ *gentilicium* Κλ(αυδίου) προηγεῖται τοῦ *praenomen* Τιβέριος– τὸ *praenomen* δίνεται σὲ πλήρη μορφή, σὲ ἀντίθεση μὲ τὸ *gentilicium* ποὺ ἀναγράφεται συντομογραφημένα⁷³. Σύμφωνα μὲ ἐπιγραφή ἀπὸ τὸ *Kavadarci* ὁ Κόντος Τύλλιος Νέπος (= Νέπως) καὶ ἡ Σεκοῦνδα Αἰλία (πιθανότατα σύζυγός του) ἀνήγειραν μὲ πρωτοβουλία τῆς τελευταίας τὸ ἐπιτύμβιο μνημεῖο τοῦ πατρὸς τῆς, ὁ ὁποῖος ὀνομάζεται Φίλιππος Αἴλιος Λικινει-

72. Salomies 1987, 390 κέ. (ἰδιαίτερα 397-398)· Rizakis 1996, 18-19· Σβέρκος 2000, 146 σημ. 646 (μὲ βιβλιογραφία).

73. *Spomenik* 71 (1931) 238-239 ἀρ. 636 = Vulic 1932, 291-298 = *CIJ* 694. Ἀπὸ τὴν πλούσια βιβλιογραφία τῆς ἐπιγραφῆς βλ. ἐπίσης Parazoglou 1988, 319-320 καὶ σημ. 78 καὶ Tatakis 2006, 183-184 ἀρ. 156 (142). Γιὰ τὴν ἀναγραφή τοῦ *praenomen* σὲ πλήρη καὶ τοῦ *gentilicium* σὲ συντομογραφημένη μορφή πρβλ. e.g. *TAM* II 497 = Balland 1981 246 ἀρ. 27 = *SEG* XXXI 1316: Σέξτος Κλ. Κλημεντιανὸς Κτησικλῆς (Ξἄνθος, αὐτ. ἐποχή)· Conze-Schuchhardt 1899, 204 ἀρ. 9: Σέξτος Κλ. Σατορνείνος (Πέργαμον, αὐτ. ἐποχή). *CIL* III 1691 = 8179 = *Spomenik* 71 (1931) 59 ἀρ. 129 = *ILJ* 1425: Publius M. Severus (Janjevo-Ἄνω Μοισία). Πρβλ. *IG* X 2.1 474 = Ἀδάμ-Βελῆνη 2002, 200 ἀρ. 198, Tatakis

ανός⁷⁴. Μὲ κανονικὸ τρόπο δίνεται τὸ ὄνομα μόνον τοῦ πρώτου προσώπου, ἀντί-στροφα χρησιμοποιοῦνται τὸ gentilicium καὶ τὸ cognomen στὴν περίπτωση τῆς Σεκοῦνδας Αἰλίας (ἀντι Αἰλία Σεκοῦνδα)⁷⁵, ἐνῶ στὸ σύστημα ὀνοματοθεσίας τοῦ πατέρα της προηγείται (στὴ θέση τοῦ praenomen) τὸ cognomen, τὸ προσωπικὸ του δηλαδή ὄνομα, Φίλιππος⁷⁶.

2006, 72 ἀρ. 18 (44), 207, ὅπου ἀντιστροφή τῆς θέσης praenomen καὶ gentilicium στὸ ὄνομα τῆς νεκρῆς: *Αἰλία Ποπλία Δομιτία* (ἀντι *Ποπλία Αἰλία Δομιτία*).

74. *Spmenik* 71 (1931) 60 ἀρ. 130: *Κόϊντος | Τύλλιος | Νέπος Σε|κοῦνδα Α|ί||λία ἐπόησε | μνήμην | Φιλίππου | Αἰλίου Λικ|νειανοῦ τοῦ || πατρὸς ἡαυτῆ|ς ζῶσα μ|νήμης χά|ριν*. Γιὰ τὰ πρόσωπα βλ. Σβέρκος 2000, 146 σημ. 646, 196-197, 211 καὶ Tataki 2006, 73 ἀρ. 18 (53), 83 ἀρ. 18 (195), 415 ἀρ. 617 (7).

75. Πρβλ. *Spmenik* 71 (1931) 31 ἀρ. 61 [= Σβέρκος 2000, 202· Tataki 2006, 191 ἀρ. 165 (3)]: Πρόκλα Κορνηλία· *Spmenik* 98 (1941-1948) 63 ἀρ. 131 = *ILJ* 4 [=Σβέρκος 2000, 205, 209 καὶ Tataki 2006, 264 ἀρ. 281 (90), 373 ἀρ. 507 (1)]: *Secunda Secundi f. Rodia et Secunda Primi f. Iulia*. Γιὰ παραδείγματα ἀντιστροφῆς τῆς θέσης τοῦ cognomen πρβλ. καὶ Kajava 1994, 74 καὶ σποράδην.

76. Πρβλ. καὶ Rizakis 1996, 20 σημ. 32 καὶ Σβέρκος 2000, 146 σημ. 646.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ-ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

- Abramenko 1993: A. Abramenko, «Die Wirtschaftskrise des 3. Jh. n.Chr. und das Ende der Augustalität», *ZPE* 99 (1993) 207-213.
- Αδάμ-Βελένη 2002: Π. Αδάμ-Βελένη, *Μακεδονικοί βωμοί. Τιμητικοί και ταφικοί βωμοί αυτοκρατορικῶν χρόνων στη Θεσσαλονίκη, πρωτεύουσα τῆς ἐπαρχίας Μακεδονίας καὶ στὴ Βέροια, πρωτεύουσα τοῦ Κοινοῦ τῶν Μακεδόνων*, Ἀθήνα 2002.
- Adams 1978: J. N. Adams, «Conventions of Naming in Cicero», *CQ* 28 (1978) 145-166.
- Alföldy 1969: G. Alföldy, *Die Personennamen in der römischen Provinz Dalmatia, Beiträge zur Namensforschung*. Neue Folge, Beiheft 4, Χαϊδελεβέργη 1969.
- Anamali-Ceka-Déniaux 2009: Sk. Anamali-H. Ceka-É. Deniaux, *Corpus des inscriptions latines d'Albanie, Collection de l'École Française de Rome* 410, Ρώμη 2009.
- Axtell 1915: H. L. Axtell, «Men's Names in the Writings of Cicero», *CPh* 10 (1915) 386-404.
- Balland 1981: A. Balland, *Fouilles de Xanthos VII. Inscriptions d'époque impériale du Létôon*, Παρίσι 1981.
- Bernand 1989: A. Bernand, *De Thèbes à Syène*, Παρίσι 1989.
- Buraselis 1996: K. Buraselis, «Stray Notes on Roman Names in Greek Documents», στό: A. D. Rizakis (ἐκδ.), *Roman Onomastics in the Greek East. Social and Political Aspects. Proceedings of the International Colloquium of Roman Onomastics, Athens, 7-9 September 1993*, *ΜΕΛΕΤΗΜΑΤΑ* 21, Ἀθήνα, 1996, 55-63
- Byrne 2003: S. G. Byrne, *Roman Citizens of Athens, Studia Hellenistica* 40, Λουβραίνη 2003.
- Cabanes 1996: P. Cabanes, «Les noms latins dans les inscriptions grecques d'Épidamne-Dyrrachion, d'Apollonia et de Bouthrôtos», στό: A. D. Rizakis (ἐκδ.), *Roman Onomastics in the Greek East. Social and Political Aspects. Proceedings of the International Colloquium of Roman Onomastics, Athens, 7-9 September 1993*, *ΜΕΛΕΤΗΜΑΤΑ* 21, Ἀθήνα 1996, 89-104.
- Cerrone 2009: Fr. Cerrone, «Sora: un'iscrizione poco nota», στό: H. Solin (ἐκδ.), *Le epigrafi della Valle di Comino. Atti del quinto Convegno epigrafico cominese, Atina, Palazzo ducale, 1 giugno 2008*, Cassino 2009, 65-82.
- Chelotti et al. 1990: M. Chelotti-V. Morizio-M. Silvestrini (ἐκδ.), *Le epigrafi romane di Canosa II*, Bari 1990.

- Chelotti 1990: M. Chelotti, «Condizione giuridico-sociale», στό: Chelotti et al. 1990, 239-256.
- Χρυσοστόμου 1996: Π. Χρυσοστόμου, «Ἡ λατρεία τοῦ Δία ὡς καιρικοῦ θεοῦ στὴ Θεσσαλία καὶ τὴ Μακεδονία», *ΑΔ* 44-46 (1989-1991) Μέρος Α', Μελέτες [1996] 21-72.
- Conze-Schuchhard 1899: A. Conze-C. Schuchhardt, «Die Arbeiten zu Pergamon 1886-1898», *AM* 24 (1899) 97-240.
- Cristofori 2011: A. Cristofori, «Le occupazioni nell' epigrafia dell' Epiro e dell' Illiria meridionale di età romana», στό: G. De Sensi Sestito-M. Intrieri (ἐκδ.), *Sulla rotta per la Sicilia: l' Epiro, Corcira e l' Occidente*, Πίζα 2011, 146-152.
- Daux 1973: G. Daux, «Compléments et corrections aux *Inscriptiones Thessalonicae*», *BCH* 97 (1973) 585-599.
- Daux 1980: G. Daux, «Quelques inscriptions de Thessalonique l' époque impériale», *BCH* 104 (1980) 525-549.
- Deniaux 1975: É. Deniaux, «Un exemple d' intervention politique: Cicéron et la dossier de Buthrote en 44 avant J.-C.», *BAGB* 34 (1975) 283-296.
- Deniaux 1987: É. Deniaux, «Atticus et l' Épire», στό: P. Cabanes (ἐκδ.), *L' Illyrie méridionale et l' Épire dans l' Antiquité. Actes du colloque international de Clermont-Ferrand (22-25 octobre 1984)*, Clermont-Ferrand 1987, 245-254.
- Deniaux 1988: É. Deniaux, «Cicéron et la protection des cités de l' Illyrie du Sud et de l' Epiro (Dyrrachium et Buthrote)», *Iliria* 2 (1988) 143-164.
- Deniaux 1993a: É. Deniaux, *Clientèles et pouvoir à l' époque de Cicéron, Collection de l' École Française de Rome* 182, Παρίσι-Ρώμη 1993.
- Deniaux 1993b: É. Deniaux, «Cicéron et les hommes d' affaires romains d' Illyrie et d' Epiro», στό: P. Cabanes (ἐκδ.), *L' Illyrie méridionale et l' Epiro dans l' Antiquité II. Actes du IIe Colloque international de Clermont-Ferrand (25-27 Octobre 1990)*, Παρίσι 1993, 263-270.
- Deniaux 1998: É. Deniaux, «Buthrote, colonie romaine: Recherches sur les institutions municipales», G. Paci (ἐκδ.), *Epigrafia Romana in Area Adriatica. Actes de la IXe rencontre Franco-Italienne sur l' epigraphie du monde romain, Macerata , 10-11 Novembre 1995*, Πίζα-Ρώμη 1998, 39-49 .
- Deniaux 2004: É. Deniaux, «Recherches sur la société de Bouthrote, colonie romaine», στό: P. Cabanes-J.-L. Lamboley (ἐκδ.), *L' Illyrie méridionale et l' Épire dans l' Antiquité IV. Actes du IVe colloque international de Grenoble (10-12 octobre 2002)*, Παρίσι 2004, 391-397.

- Deniaux 2005: É. Deniaux, «La colonie romaine de Buthrote: charges civiques et fonctionnement de la vie municipale», *MEFR* 117 (2005) 507-515.
- Deniaux 2006: É. Deniaux, «Épigraphie latine et émergence d'une colonie: l'exemple de la colonie romaine de Bouthrote», στί: S. Demougin-X. Lorient-P. Cosme-S. Lefebvre (έκδ.), *H. G. Pflaum un historien du XXe Siècle. Actes du colloque international, Paris les 21, 22 et 23 octobre 2004*, Γενεύη 2006, 343-367.
- Deniaux 2007a: É. Deniaux, «Patronage et liens personnels: les colonies de la côte albanaise et les grands hommes du triumvirat et de l'époque d'Auguste», στί: J. Dalaison (έκδ.), *Espace et pouvoirs dans l'Antiquité de l'Anatolie à la Gaule. Hommages à Bernard Rémy*, Grenoble 2007, 289-296.
- Deniaux 2007b: É. Deniaux, «La structure politique de la colonie romaine de Buthrotum», στί: I. L. Hansen-R. Hodges (έκδ.), *Roman Butrint. An Assessment*, Όξφόρδη 2007, 33-39.
- Deniaux 2009: = É. Deniaux, «L'Installation de colons romains sur le territoire de l'Albanie d'aujourd'hui: L'exemple de la colonie de Buthrote», στί: P. Rouillard (έκδ.), *Portraits de migrants, Portraits de colons I*, Παρίσι 2009, 141-150.
- Deniaux 2010: É. Deniaux, «Recherches sur les tribus d'Albanie romaine: La tribu Aemilia», στί: M. Silvestrini (έκδ.), *Le tribù romane. Atti della XVIe Rencontre sur l'épigraphie (Bari 8-10 ottobre 2009)*, Bari 2010, 65-70.
- De Nicolò 2010: B. de Nicolò, «Una nuova attestazione della tribù dei Canosini», στί: M. Silvestrini (έκδ.), *Le tribù romane. Atti della XVIe Rencontre sur l'épigraphie (Bari 8-10 ottobre 2009)*, Bari 2010, 337-340.
- Descamps-Lequime 2011: S. Descamps-Lequime (έκδ.), *Au royaume d'Alexandre le Grand*, Παρίσι 2011.
- Δήμιτσας 1896: Μ. Δήμιτσας, *Η Μακεδονία έν λίθοις φθεγγόμενοις και μνημείοις σωζόμενοις*, Αθήνα 1896.
- Dondin-Payre 2011: Μ. Dondin-Payre, «La diffusion des processus d'adaption onomastique: comparaison entre les Gaules et l'Afrique», στί: Μ. Dondin-Payre (έκδ.), *Les noms de personnes dans l'Empire romain. Transformations, adaptation, évolution*, Μπορντώ 2011, 177-196.
- Düll 1977: S. Düll, *Die Götterkulte Nordmakedoniens in römischer Zeit. Eine kultische und typologische Untersuchung anhand epigraphischer, numismatischer und archäologischer Denkmäler*, *Münchener Archäologische Studien* 7, Μόναχο 1977.

- Ehming-Haensch 2012: U. Ehming-R. Haensch, *Die Lateinischen Inschriften aus Albanien (LIA)*, Βόννη 2012.
- Fagan 2002: G. G. Fagan, *Bathing in public in the Roman World*, Ann Arbor 2002.
- Haensch 2012: R. Haensch, «Vorausschauender Euerget und Getreideversorgung einer Kleinstadt. Eine bilingue Inschrift aus Albanien in Lichte von Wiener Unterlagen», *Tyche* 27 (2012) 73-91.
- Hansen 2011: I. L. Hansen, «Between Atticus and Aeneas: the making of a colonial elite at Roman Burtint», στο: R. J. Sweetman (έκδ.), *Roman Colonies in the First Century and their Foundation*, Όξφόρδη 2011, 85-100.
- Hatzopoulos 1988: M. B. Hatzopoulos, *Une donation du roi Lysimaque*, *MEΛETHMATA* 5, Αθήνα 1988.
- Hatzopoulos-Loukopoulou 1996: M. B. Hatzopoulos - L. D. Loukopoulou, *Recherches sur les marches orientales de Téménides (Anthémonte-Kalindoia) IIe Partie*, *MEΛETHMATA* 11, Αθήνα 1996.
- Imhoof-Blümer 1883: F. Imhoof-Blümer, *Monnaies grecques*, Παρίσι-Λειψία 1883.
- Juhel et al. 2007: P. Juhel - A. Noguera Borel - J. Rzepka - N. V. Secunda, «A New Greek Inscription for the Area of Tremnik (Republic of Macedonia/Skopje)», *ZPE* 161 (2007) 170-172.
- Kajanto 1965: I. Kajanto, *The Latin Cognomina*, Έλσίνκι 1965.
- Kajava 1994: M. Kajava, *Roman Female Praenomina. Studies in the Nomenclature of Roman Women*, Ρώμη 1994.
- Krahe 1929: H. Krahe, *Lexikon altillyrischer Personennamen*, Χαϊδελεβέργη 1929.
- Κρεμύδη-Σισυλιάνου 1996: Σ. Κρεμύδη-Σισυλιάνου, *Η νομισματοκοπία τής ρωμαϊκής άποικίας του Δίου*, Αθήνα 1996.
- Kremydi-Sicilianou 1999: S. Kremydi-Sicilianou, «Quintus Hortensius Hortalus in Macedonia (44-42 BC)», *TEKMHPIA* 4 (1998/1999) 61-76.
- Kubitschek 1889: J. W. Kubitschek, *Imperium Romanum tributum descriptum*, Πράγα-Βιέννη-Λειψία 1889.
- Lamboley 1987: J.-L. Lamboley, «Le canal d'Otrante et les relations entre les deux rives de l'Adriatique», στο: P. Cabanes (έκδ.), *L'Illyrie méridionale et l'Épire dans l'Antiquité. Actes du colloque international de Clermont-Ferrand (22-25 octobre 1984)*, Clermont-Ferrand 1987, 195-202.
- Lörincz 2002: B. Lörincz, *Onomasticon Provinciarum Europae Latinarum (OPEL)*. Vol. IV: *Quadratia-Zures*, Βιέννη 2002.

- Marangio 1995: C. Marangio, «Gli studi di epigrafia latina sulla regio secunda nell'ultimo decennio (1986-1995)» *StAnt* 8.2 (1995) [1996] 119-186.
- Mayer 1952: A. Mayer, «Über das Verhältnis des Makedonischen zum Illyrischen», *Glotta* 32 (1952) 45-89.
- Μερτζίδης 1897: Στ. Μερτζίδης, *Οί Φίλιπποι. Έρευναί καί μελέται χωρογραφικάί υπό αρχαιολογικήν, γεωγραφικήν, ιστορικήν, θρησκευτικήν καί έθνολογικήν έποψιν*, Κωνσταντινούπολη 1897.
- Mommsen 1887: Th. Mommsen, «Die römische Tribuseintheilung nach dem marschischen Krieg», *Hermes* 22 (1887) 101-106.
- Musca 1966: D. A. Musca, *Apuliae et Calabriae latinarum inscriptionum lexicon*, Bari 1966.
- Νίγδελης 2005: Π. Μ. Νίγδελης, «Άπό τήν ιστορία τής έρευνας τής αρχαίας Μακεδονίας: Συμπληρωματικά στοιχεία για τή ζωή καί τò έργο τών Μ. Δήμιτσα καί Σ. Μερτζίδη», *Makedonika* 34 (2003-2004) [2005] 231-249.
- Νίγδελης 2009: Π. Μ. Νίγδελης, «Μία προσωπογραφία για τούς Ρωμαίους τής Μακεδονίας: addenda καί corrigenda», *Έγνατία* 13 (2009) 23-44.
- Pani 1976: M. Pani, «La distribuzione della tribù in Apulia e Calabria dopo la guerra sociale», *QMAB* 9 (1976) 119-132.
- Papazoglou 1986a: F. Papazoglou, «Grecs et romains à Stuberra», *Αρχαία Μακεδονία* 4 (1983) [1986] 431-436.
- Papazoglou 1986b: F. Papazoglou, «Oppidum Stobi civium Romanorum et municipium Stobensium», *Chiron* 16 (1986) 213-237.
- Papazoglou 1988: F. Papazoglou, *Les villes de Macédoine à l'époque romaine*, BCH Suppl. XVI, Αθήνα-Παρίσι 1988.
- Papazoglou 1990: F. Papazoglou, «La population des colonies romaines en Macédoine», *ZAnt* 40 (1990) 111-124.
- Parlangèli 1960: O. Parlangèli, *Studi Messapici (iscrizioni, lessico, glosse e indici)*, Μιλάνο 1960.
- Perlwitz 1992: O. Perlwitz, *Titus Pomponius Atticus: Untersuchungen zur Person eines einflussreichen Ritters in der ausgehenden Römischen Republik*, *Hermes Einzelschriften* 58, Στουτγάρδη 1992.
- Petersen 1962: H. Petersen, «The numeral praenomina of the Romans», *TAPhA* 93 (1962) 347-354.
- Petrovic 1934: J. Petrovic, «Stobi: Arbeitsbericht 1932», *Starinar*³ 8-9 (1933-1934) 169-191.

- Πέτσας 1969: Φ. Μ. Πέτσας, «Χρονικά Αρχαιολογικά 1966-1967», *Μακεδονικά* 9 (1969) 101-223.
- Pitillas Salañer 2004: E. Pitillas Salañer, «Soldados originarios del NW de Hispania que sirvieron en las cohortes pretorianas: su testimonio epigráfico», *HAnt* 28 (2004) 141-152.
- Queyrel 2001: Q. Queyrel, «Inscriptions et scènes figurées peintes sur le mur de fond du xyste de Delphes», *BCH* 125 (2001) 333-387.
- Refuffat 1991: R. Refuffat, «Vocabulaire thermal. Documents sur le bain romain», στο: *Les Thermes Romains. Actes de la table ronde organisée par l'École française de Rome (Rome, 11-12 novembre 1988)*, Ρώμη 1991, 1-32.
- Reichmuth 1956: J. Reichmuth, *Die lateinische Gentilicia und ihre Beziehungen zu den römischen Individualnamen*, Διδ. Διατριβή, Ζυρίχη 1956.
- Reinach 1906: Th. Reinach, «Inscriptions d'Aphrodisias», *REG* 19 (1906) 79-150.
- Rinaldi-Tufi 1972: S. Rinaldi-Tufi, «Stele funerarie con ritratti di età romana nel Museo Archeologico di Spalato. Saggio di una tipologia strutturale», *MAL* 16 (1971-1972) 87-166.
- Rizakis 1996: A. D. Rizakis, «Anthroponymie et société. Les noms romains dans les provinces hellénophones de l'empire», στο: A. D. Rizakis (έκδ.), *Roman Onomastics in the Greek East. Social and Political Aspects. Proceedings of the International Colloquium on Roman Onomastics, Athens, 7-9 Sept. 1993*, *ΜΕΛΕΤΗΜΑΤΑ* 21, Αθήνα 1996, 11-29.
- Rizakis 2003: A. Rizakis, «Recrutement et formation des élites dans les colonies romaines de la province de Macédoine», στο: M.Cébeillac-Gervasoni-L. Lamoine (έκδ.), *Les élites et leurs facettes. Les élites locales dans le monde hellénistique et romain*, Ρώμη 2003, 107-130.
- Rizakis-Zoumbaki 2001: A. Rizakis - S. Zoumbaki (with the collaboration of M. Kantirea), *Roman Peloponnese I. Roman Personal Names in their Social Context*, *ΜΕΛΕΤΗΜΑΤΑ* 31, Athens 2001.
- Rizakis-Zoumbaki-Lepeniotti 2004: A. D. Rizakis - S. Zoumbaki - Cl. Lepeniotti, *Roman Peloponnese II. Roman Personal Names in their social Context*, *ΜΕΛΕΤΗΜΑΤΑ* 36, Αθήνα 2004.
- Robert 1939: L. Robert, «Hellenica», *RPh* 13 (1939) 97-127 = Robert 1969, 1250-1370.
- Robert 1969: L. Robert, *Opera Minora Selecta. Épigraphie et Antiquités grecques II*, Ἄμστερνταμ 1969.

- Robert 1974: L. Robert, «Les inscriptions de Thessalonique», *RPh* 48 (1974) 180-246 = Robert 1989, 267-333.
- Robert 1989: L. Robert, *Opera Minora Selecta. Épigraphie et Antiquités grecques V*, Ἄμστερνταμ 1989.
- Roos 1930: A. G. Roos, «De titulo quodam latino Corinthi nuper reperto», *Mnemosyne* 58 (1930) 160-165.
- Russi 1976: A. Russi, *Teanum Apulum. Le iscrizioni e la storia del municipio*, Ρώμη 1976.
- Salomies 1987: O. Salomies, *Die römischen Vornamen. Studien zur römischen Namengebung*, *Comm. Hum. Litt.* 82, Ἐλσίνκι 1987.
- Salomies 1988: O. Salomies, «Epi-graphische Beiträge», *Arctos* 22 (1988) 113-132.
- Salomies 1992: O. Salomies, *Adoptive and Polyonymous Nomenclature in the Roman Empire*, *Comm. Hum. Litt.* 97, Ἐλσίνκι 1992.
- Salomies 1996: O. Salomies, «Contacts between Italy, Macedonia and Asia Minor during the Principate», στó: A. D. Rizakis (ἐκδ.), *Roman Onomastics in the Greek East. Social and Political Aspects. Proceedings of the International Colloquium on Roman Onomastics, Athens, 7-9 Sept. 1993*, *ΜΕΛΕΤΗΜΑΤΑ* 21, Ἀθήνα 1996, 111-127.
- Salomies 1998: O. Salomies, «Three notes on Roman Nomina», *Arctos* 32 (1998) 197-224.
- Salomies 2001: O. Salomies, «Roman Nomina in the Greek East. Observations on some Recently Published Inscriptions», *Arctos* 35 (2001) 139-174.
- Salomies 2002: O. Salomies, «People in Ostia. Some Onomastic Observations and Comparisons with Rome», στó: Ch. Bruun-A. G. Zevi (ἐκδ.), *Ostia e Portus nelle loro relazioni con Roma. Atti del Convegno all'Institutum Romanum Finlandiae, 3 e 4 dicembre 1999*, Ρώμη 2002, 135-159.
- Salomies 2007: O. Salomies, «Social and Geographical Mobility: Westerners in the East Onomastic Observations», στó: M. Mayer i Olivé et al. (ἐπιμ.), *Acta XII Congressus Internationalis Epigraphiae Graecae et Latinae. Provinciae Imperii Romani Inscriptionibus descriptae, Barcelona 3-8 Septembris 2002*, *Monografies de la Secció Històrico-Arqueològica* 10, Barcelona 2007, 1269-1280.
- Σαμσάρης 1987: Δ. Σαμσάρης, «Ἡ ρωμαϊκὴ ἀποικία τῆς Κασσάνδρειας (Colonia Iulia Augusta Cassandrensis)», *Δωδώνη* 1 (1987) 353-437.
- Saria 1940: B. Saria, «Die Inschriften des Theaters von Stobi», *JÖAI* 32 (1940) Beibl., 5-34.
- Sartori 2010: A. Sartori, «*Tribus e tribules nella XI regio ad orientem spectans*», στó: M.

- Silvestrini (έκδ.), *Le tribù romane. Atti della XVIe Rencontre sur l'épigraphie (Bari 8-10 ottobre 2009)*, Bari 2010, 299-304.
- Σβέρκος 2000: Ηλ. Κ. Σβέρκος, *Συμβολή στην ιστορία της Άνω Μακεδονίας τῶν ρωμαϊκῶν χρόνων (πολιτική ὀργάνωση-κοινωνία-ἀνθρωπωνυμία)*, Θεσσαλονίκη 2000.
- Schulten 1903: A. Schulten, «Italische Namen und Stämme», *Klio* 3 (1903) 235-267.
- Schulze 1991: W. Schulze, *Zur Geschichte Lateinischer Eigennamen*, Ζυρίχη-Hildesheim 1991².
- Silvestrini 1990: M. Silvestrini, «Gentes», στό: Chelotti et al. 1990, 257-266.
- Solin 2007: H. Solin, «Zu Inschriften von Ikonion», *ZPE* 163 (2007) 266-268.
- Solin-Salomies 1994: H. Solin - O. Salomies, *Repertorium nominum gentilium et cognominum Latinorum*, Hildesheim-Zürich-New York 1994².
- Tataki 1988: A. Tataki, *Ancient Beroea. Prosopography and Society*, ΜΕΛΕΤΗΜΑΤΑ 8, Ἀθήνα 1988.
- Tataki 1994: A. B. Tataki, *Macedonian Edessa. Prosopography and Onomasticon*, ΜΕΛΕΤΗΜΑΤΑ 18, Ἀθήνα 1994.
- Tataki 2006: A. B. Tataki, *The Roman Presence in Macedonia. Evidence from Personal Names*, ΜΕΛΕΤΗΜΑΤΑ 46, Ἀθήνα 2006.
- Voutiras 1995: E. Voutiras, «Τέλος ἔχει τὸ παίγνιον: Der Tod eines Mimus», *EA* 24 (1995) 61-72.
- Vulić 1932: N. Vulić, «Inscription grecque de Stobi», *BCH* 56 (1932) 291-298.
- Vulić 1938: N. Vulić, *Archäologische Karte von Jugoslawien: Kavadarci*, Βελιγράδι 1938.
- Wissova 1915: G. Wissowa, «Die römischen Staatspriestertümer altlateinischer Gemeindekunde», *Hermes* 50 (1915) 1-33.
- Zoumbaki 1996: S. Zoumbaki, «Die Verbreitung der römischen Namen in Eleia», στό: A. D. Rizakis (έκδ.), *Roman Onomastics in the Greek East. Social and Political Aspects. Proceedings of the International Colloquium on Roman Onomastics, Athens, 7-9 Sept. 1993*, ΜΕΛΕΤΗΜΑΤΑ 21, Ἀθήνα 1996, 191-206.